

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav primární a preprimární edukace

Metodické náměty pro předškolní vzdělávání motivované přírodou

Bakalářská práce

Autor: Zuzana Nečasová
Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy
Forma studia: prezenční
Vedoucí práce: RNDr. Michaela Křížová, Ph.D.
Oponent práce: doc. PhDr. Marta Faberová, CSc.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Zuzana Nečasová
Studium:	P17P0300
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Učitelství pro mateřské školy
Název bakalářské práce:	Metodické náměty pro předškolní vzdělávání motivované přírodou
Název bakalářské práce AJ:	Methodological themes for preschool education motivated by nature

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem bakalářské práce je v teoretické části práce vymezit základní terminologii, které má vazbu na poznávání přírody z pohledu dětí v kontextu Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Uvést specifika, která vyplývají i z miskonceptí dětského chápání světa kolem nás. Cílem praktické části práce je pak návrh aktivit zaměřených na poznávání přírody a environmentální výchovu. Všechny aktivity budou realizovány v pedagogické praxi a reflektovány.

Garantující pracoviště: Ústav primární a preprimární edukace,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: RNDr. Michaela Křížová, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Marta Faberová, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 31.5.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové, dne 1. 5. 2020

Poděkování

Děkuji RNDr. Michaele Křížové, Ph.D. za odborné vedení a cenné rady, které mi při zpracování práce poskytla.

Děkuji svým rodičům za umožnění studia na této škole a podporu při studiu.

Anotace

NEČASOVÁ, Zuzana. *Metodické náměty pro předškolní vzdělávání motivované přírodou*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 73 s. Bakalářská práce.

Práce prezentuje aktivity zaměřené na poznávání přírody a environmentální výchovu určené dětem předškolního věku. Všechny aktivity jsou inspirovány a motivovány vybranými knihami Ondřeje Sekory. Teoretická část uvádí charakteristiku dítěte předškolního věku z pohledu vývojové psychologie a důležité vývojové milníky dítěte tohoto věku. Dále definuje environmentální výchovu a její propojenost s Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. V praktické části jsou popsány návrhy aktivit na rozvoj poznávání přírody a dovedností (zrakové a sluchové vnímání, hrubá a jemná motorika, logické myšlení, ...). Většina aktivit byla ověřena v praxi a reflektována. U některých aktivit je uvedeno doporučení pro realizaci nebo nabídka podobných či rozšiřujících aktivit.

Klíčová slova: dítě, předškolní věk, aktivity, Ondřej Sekora, environmentální výchova

Annotation

NEČASOVÁ, Zuzana. *Methodological themes for preschool education motivated by nature*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020. 73 pp. Bachelor Degree Thesis.

The present thesis is concerned with activities for nature study and environmental education targeted for pre-school children. All activities are inspired and motivated by selected books written by Ondřej Sekora. The theoretical part defines the pre-school child from the developmental psychology point of view, and presents important developmental milestones of a child of this age. Then it defines environmental education and its connection to pre-school National curricula. The practical part describes activities suggestions for the development of nature study and skills (visual and auditory perception, fine and gross motor skills, logical thinking,...). Most of the activities were tested in practice and reflected. Some activities also include a recommendation for implementation or an offer of similar or extending activities.

Keywords: child, pre-school age, activities, Ondřej Sekora, environmental education

Obsah

Úvod.....	9
1 Charakteristika dítěte v předškolním období.....	11
1.1 Motorický vývoj předškolního dítěte.....	11
1.2 Řeč.....	12
1.3 Myšlení předškolního dítěte.....	13
1.4 Chápání času a prostoru a předmatematické představy.....	15
1.5 Paměť předškolního dítěte.....	16
1.6 Emoční vývoj.....	17
1.7 Socializace.....	18
1.8 Osobnost, identita a sebepojetí předškolního dítěte.....	19
1.9 Hra předškolního dítěte.....	20
1.10 Kresba předškolního dítěte.....	20
2 RVP PV a environmentální výchova.....	22
2.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.....	22
2.2 Environmentální výchova.....	23
3 Aktivity na motivy knih Ondřeje Sekory.....	24
3.1 Aktivita č. 1 Taneční páry.....	31
3.2 Aktivita č. 2 Útěk z mravkolví jamky.....	33
3.3 Aktivita č. 3 Domečky pro chrostíky a vodoměrka.....	36
3.4 Aktivita č. 4 Mravenčí cesta.....	38
3.5 Aktivita č. 5 Kukličky.....	41
3.6 Aktivity č. 6 Maskování.....	43
3.7 Aktivita č. 7 Popletená zvířata.....	45
3.8 Aktivita č. 8 Čmelák Aninka.....	47
3.9 Aktivita č. 9 Hurá za Zdendou.....	50
3.10 Aktivita č. 10 Mlád'átka.....	53
3.11 Aktivita č. 11 Pošta v ZOO.....	54
3.12 Aktivita č. 12 Autobusy malého šnečka.....	58
3.13 Aktivity č. 13 Kreslený seriál.....	60
3.14 Shrnutí ověřených aktivit.....	62
3.15 Další aktivity.....	63

3.15.1 Modroušek	63
3.15.2 Zpátky doma	64
3.15.3 Kocourkov	65
3.15.4 Stopovaná.....	66
Závěr	68
Literatura.....	69
Zdroje obrázků u jednotlivých aktivit.....	71
Seznam příloh	73

Úvod

Děti, předškolního i školního věku, i dospělí jsou zvědaví a lační po informacích. Jen je potřeba jim je předložit tak, aby je to oslovilo a chtěli vědět více. Ráda vytvářím a vymýšlím aktivity pro děti a to nejen pro děti předškolního věku, ale i pro starší děti i dospělé. Ve skautském oddílu Akéla Šebetov, kterého jsem členem, jsem se podílela na programu a organizaci několika akcí pro různé věkové skupiny. Ve své práci jsem se zaměřila právě na tvorbu aktivit pro předškolní děti. Námětem pro všechny aktivity jsou knihy Ondřeje Sekory, od jehož narození v září 2019 uplynulo 120 let.

Aktivity budou ověřeny v praxi a to v našem skautském oddíle Akéla Šebetov a v mateřské škole Na osadě v Brně Židenicích.

Toto téma motivované přírodou, především hmyzem a dalšími zvířaty, spadá do oblasti environmentální výchovy. Tématem Environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (dále jen EVVO) se zabývá mnoho teoretických knih. Také existuje mnoho knih, které obsahují činnosti pro děti v přírodě a aktivity vhodné pro environmentální výchovu jako např. Environmentální výchova v mateřské škole (Eliška Leblová), Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání (Kateřina Jančaříková), Činnosti venku a v přírodě v předškolním vzdělávání (Kateřina Jančaříková, Magdaléna Kapuciánová), Příroda plná her: Hry plné přírody (Naděžda Kalábová), Hravouka (Tereza Vostradovská), Slyšíš, jak mluví stromy? Co všechno můžeš objevit v lese (Peter Wohlleben), Objevujeme přírodu: Učení hrou a prožitkem (Joseph Cornell), Dobrodružství v přírodě pro děti (Harald Harazim, Renate Hudak), Hry v přírodě a s přírodou (Edita Doležalová, Alena Kučerová) nebo *The Outdoor Classroom in Practice, Ages 3-7: A month-by-month guide to forest school provision* (Karen Constable).

Cílem bakalářské práce je pomocí příběhů Ferdy mravence, brouka Pytlíka a dalších postav z knih Ondřeje Sekory rozšířit dětem povědomí a vědomosti o členovcích, dalších zvířatech a obecně o přírodě. Dále je jejím cílem rozvíjet schopnosti a dovednosti dětí. Nejvíce je asi rozvíjena zraková percepce a to hlavně díky ilustracím Ondřeje Sekory, které jsou součástí motivace i samotných úkolů. Dále jsem se zaměřila na rozvoj hrubé a jemné motoriky, koordinace, orientace v prostoru, fantazie a kreativity, logiky, posloupnosti a předmatematických představ, zvědavosti a chuti objevovat. V neposlední řadě jsem chtěla ukázat dětem, že Ondřej Sekora nenapsal pouze knihy s Ferdovou mravencem a broukem Pytlíkem, ale i mnoho dalších. Proto jsem se snažila představit dětem jeho další tvorbu, která je velmi rozmanitá. Náměty aktivit jsou čerpány ze 14 jeho knih, i přesto to není vše z jeho díla.

Ondřej Sekora byl spisovatel, novinář, ilustrátor, zakladatel prvních ragbyových klubů, trenér, rozhodčí a entomolog. Svoji lásku ke hmyzu a přírodě předává dětem více než 80 let. Za ten čas vzbudil v mnoha dětech a dospělých zájem o život malých tvorů, které často v trávě nebo jehličí přehlízíme. A věřím, že ještě tento zájem vzbuzovat bude.

Mojí snahou bylo, aby děti aktivity zaujaly, bavily je, něco se naučily a aktivně se zapojovaly.

1 Charakteristika dítěte v předškolním období

Celá bakalářská práce je zaměřena na přípravu aktivit pro děti předškolního věku s environmentální tematikou. Je tedy důležité vymezit v teoretické části základní pojmy týkající se dětí této věkové kategorie a jejich vývoje, myšlení a chápání světa kolem sebe.

Do předškolního období řadíme děti ve věku od 3 do 6 – 7 let (podle věku nástupu dítěte do 1. třídy ZŠ). Během tohoto období dochází ke dvěma významným sociálním milníkům, nástupu do mateřské školy a zahájení povinné školní docházky (Matějček, 2005, Vágnerová, 2005).

Dítě se nadále (stejně jako u předchozích vývojových období) vyvíjí fyzicky, psychicky (myšlení, řeč, fantazie, ...), emocionálně i sociálně. Dítě si musí osvojit pracovní, hygienické a společenské návyky a nové sociální role (Matějček, 2005).

V tělesném vývoji dochází k několika významným změnám. Dítěti se protáhnou končetiny (toho využívá orientační zkouška tzv. filipinská míra) a proporce mezi hlavou a tělem se stávají souměrnější (začínají se více podobat proporcím těla dospělého). Dítě každý rok vyroste průměrně asi o 5 – 7 cm a přibere 2 – 3 kg (s pomocí výšky a hmotnosti vypočítáme tzv. růstový věk, kdy poměr tělesné výšky a hmotnosti by měl odpovídat kalendářnímu věku dítěte) (Šulová, 2004, Křováčková, Skutil, 2014).

1.1 Motorický vývoj předškolního dítěte

Předškolní dítě sice už umí základní pohyby (chůze, běh, chůze po schodech atd.), ale i nadále se jeho motorika vyvíjí. Zkvalitňuje a zdokonaluje se pohybová obratnost a koordinace (lavičky, úzké lávky, prolézačky). „*Pohyby jsou přesnější, účelnější, plynulejší. Dítě je hbitější, pohyby jsou elegantnější, dokáže v rámci společných činností s rodiči nebo jinými dospělými velmi dobře pozorovat a napodobit sportovní aktivity.*“ (Šulová, in Mertin a Gillernová, 2003, s. 11). Toto období je také vhodné pro zahájení některých sportů (lyžování, tanec, plavání, jízda na kole).

Rozvoj motoriky ovlivňuje dítě také sociálně. Na pohybové obratnosti závisí postavení dítěte mezi vrstevníky (děti vzájemně poměřují své pohybové výkony a obratnost) (Skorunková, 2013).

Motoriku rozvíjí spontánní pohyb, hry, manipulace s předměty nebo sebeobsluha. Dítě však pro její rozvoj potřebuje mít podnětné prostředí, které ho bude lákat k pohybu (Šulová, in Mertin a Gillernová, 2003).

Během tohoto období se vyhraňuje laterální (kolem 4. roku).

1.2 Řeč

Řeč předškolního dítěte se zdokonaluje po obsahové i formální stránce. Učí se především nápodobou od dospělých nebo starších dětí. Začínají aplikovat gramatická pravidla, ale i nadále se v jeho verbálním projevu objevují chyby, nepřesnosti a agramatismy. Také se snaží o používání delších vět a souvětí (Skorunková, 2013).

S tím jak se vyvíjí řeč, dítě získává více poznatků o sobě a o svém okolí. S věkem a s rozvojem schopností dokáže pojmenovat více prvků a v pěti letech jednoduše definuje známé předměty. Z toho je patrné, že individuální rozdíly mezi dětmi jsou zřetelnější než ty věkové.

U dětí může stále přetrvávat dyslalie (dětská patlavost), tedy že dítě některé hlásky špatně artikuluje. To se ale může zpravit dalším vývojem mluvidel a jejich obratnosti. Výslovnost některých hlásek (r, ř) dítě zvládá až ke konci předškolního období. Fyziologický vývoj výslovnosti hlásek ukazuje tabulka č. 1.

Tab. 1 Fyziologický vývoj výslovnosti (Bednová, 2014, s. 21)

Věk dítěte	Výčet hlásek, jež by mělo dítě v daném věku artikulace zvládnout vyslovit
v cca 1 roce	A, E, I, O, U, P, B, M
do 2 let	K, G, CH, H, J, V, F, OU, AU
do 3 let	T, D, N, BĚ, PĚ, VĚ, MĚ
do 4 let	Ť, Ď, Ň, L
do 5 let	Č, Š, Ž, C, S, Z
do 6 let	R, Ř (kombinace ostrých a tupých sykavkových řad)

U dětí předškolního věku se mohou také objevit tzv. fyziologické iterace. Jedná se o neplynulost (opakování hlásek, slabik nebo slov) řeči způsobenou tím, že kognitivní schopnosti dítěte jsou před vývojem motorických schopností (dítě není schopno vyslovit vše, co by chtělo říci). S dalším vývojem se fyziologické iterace ztrácejí (Bendová, 2014).

Dítě se dostává do tzv. druhého ptacího období (též „druhý věk otázek“). Otázkami „jak“, „kdy“ a „proč“ zjišťuje příčiny a funkce. Tím rozvíjí správnost vyjadřování a svoji slovní zásobu. Aktivní slovní zásoba obsahuje na začátku předškolního období asi 1 000 slov a na jeho konci asi 2 500 – 3 000 slov (Skorunková, 2013, Bendová, 2014).

Pro vývoj řeči a myšlení je také důležitá tzv. egocentrická řeč. Dítě si povídá samo se sebou, komentuje nahlas své jednání (regulační funkce). Je zkratkovitá a určená pro samotné dítě (není určena a nepřizpůsobuje se dalšímu posluchači). Pomáhá mu to k myšlení (kognitivní funkce), radí si a komentuje své jednání. Dítě prostřednictvím egocentrické řeči může vyjadřovat své emoce (expresivní funkce). Postupně se mění ve vnitřní řeč a kolem 6. a 7. roku se úplně ztrácí (Skorunková, 2013, Vágnerová, 2005, Vygotskij, 2004).

1.3 Myšlení předškolního dítěte

Myšlení předškolního dítěte je již intuitivní a názorné (Piaget označil toto období za období názorného, intuitivního myšlení). Mezi znaky myšlení předškolního dítěte patří *„útržkovitost, nekoordinovanost a nepropojenost, chybí mu komplexní přístup (...) Jejich myšlení je rigidní, málo flexibilní.“* (Vágnerová, 2005, s. 182 – 183). Dítě usuzuje na základě důležitých podobností, ne vždy jsou však jeho úsudky založené na logice. Také záleží na dané skutečnosti.

Myšlení předškolních dětí je také egocentrické. Dítě není schopno chápat situaci z jiného než svého pohledu. Úsudek je tedy subjektivně zkreslený. Tento znak se projevuje i ve vnímání (Skorunková, 2013).

K dalšímu zkreslení dochází vlivem centralizace. Dítě subjektivně ulpívá na jednom znaku, většinou percepčně nápadném, a přehlíží ostatní méně nápadné znaky, které mohou být objektivně důležitější. Jejich uvažování zatím není komplexní, berou v úvahu pouze jeden prvek situace (Vágnerová, 2005).

Dítě předškolního věku má o světě určitou představu založenou na viditelných znacích. To je označováno jako fenomenismus. Dítě klade velký důraz na tyto své představy a odmítá připustit cokoliv, co těmto představám odporuje (např. velryba nepatří mezi ryby). S fenomenismem souvisí i prezentismus. Je to lpění na aktuálním obrazu světa a přítomnosti. Dítěti to poskytuje subjektivní jistotu, protože se o tom může vizuálně samo přesvědčit (Vágnerová, 2005).

Dalším znakem je magičnost. Dítě si pomocí fantazie vysvětluje vnímané skutečnosti. I zde je výsledný úsudek zkreslený.

Fantazii při svém vnímání a myšlení dítě využívá i u animismu a antropomorfismu. Jedná se o polidšťování neživých věcí. Dítě si tak vysvětluje určité děje a zákonitosti. Usuzuje tak podle svého chování a prožívání (Skorunková, 2013).

Artificialismus označuje způsoby dětských výkladů o vzniku světa. Předškolní děti věří, že přírodní prvky (hory, řeky, jezera apod.), živé tvory a vesmírná tělesa vytvořil nebo umístil na své místo nějaký člověk.

Posledním znakem myšlení předškolního dítěte, který taktéž dítěti zajišťuje pocit jistoty, je absolutismus. Dítě nepřipouští neměnnost názorů. Podle něj má určitý výrok definitivní platnost.

Z uvedených znaků je patrné, že předškolní dítě lpí na aktuální podobě světa (děti mají tendence ignorovat skutečnosti, které odporují jejich představám vidění světa). Každou změnu podoby může chápat jako ztrátu původní existence. Zatím nechápe trvalost podstaty věcí ani možnosti změn vnější podoby. Nechápe ani, že tyto změny mohou být vratné. Dítě má za to, že po změně se jedná o zcela nový objekt a ten původní už neexistuje. Od 5 let jsou děti schopny některé změny akceptovat a rozpoznat, že se jedná stále o stejnou věc nebo člověka. Na konci předškolního období dítě již chápe změnu jako jednu z možných variant (Vágnerová, 2005).

Dítě se postupně učí tyto proměny a změny rozpoznávat, platí však, že čím více je proměnných, tím je pro dítě složitější odhalit souvislosti proměny a rozpoznat podobnosti.

Obdobně tomu je i u klasifikace a třídění. Obtížnost při nich vzrůstá s počtem kategorií, zvláště pokud musí děti respektovat další logická pravidla (nadřazenost, podřazenost, ...). Při třídění se děti nechávají ovlivňovat emočními prožitky, svými přáními a zájmy. Libovolně také mění kritéria třídění (podle barvy, tvaru, velikosti, ...). Mladší děti (kolem 4. roku) třídí prvky podle vnější podoby, zatímco šestileté dokáží již využít své znalosti a zařadit prvek do určité kategorie (zvířata, zelenina, ovoce, ...).

Děti v předškolním věku jsou již také schopny analytického uvažování. Jejich odvozování však bývá často nepřesné nebo nesprávné, protože se zaměřují na vnější podobnosti. Postupně začínají více upřednostňovat funkční vztahy, příčinné souvislosti a stupně vyjádření. Snadnějšími analogiemi jsou pro děti protiklady, naopak hledání podobností jim činí větší obtíže.

Předškolní děti svými otázkami „proč“ hledají příčiny okolního dění. Náhodu neuznávají jako vysvětlení. Jejich kauzální uvažování nemusí být logické, ale musí být pro dítě subjektivně uspokojující. Dítě si také osvojuje určitá pravidla, podle nich si objasňuje fungování světa. Někdy si dokonce z důvodu hledání příčin spojí dvě nesouvislé události (prší, protože jedu k babičce).

V řešení problémů může předškolní dítě někdy selhávat, a to z toho důvodu, že špatně porozumělo podstatě problému (případně si situaci vysvětlí po svém tak, jak mu vyhovuje). Usnadnit každodenní dění dítěti mohou scénáře. Děti pomocí nich znají situace a dokáží předvídat budoucí dění. Ty scénáře se mohou týkat chování na návštěvě, u lékaře nebo večerních rituálů (večerní hygiena, ukládání ke spánku, ...). Dětské návrhy řešení bývají egocentrické, přehnaně optimistické a mnohdy až nereálné. Také přeceňují své síly nebo mívají tendence spoléhat se na pomoc druhých (Vágnerová, 2005).

Ve vnímání okolního světa potřebují dosáhnout určitého pocitu jistoty a bezpečí. Děti „interpretují realitu tak, aby pro ně byla srozumitelná a přijatelná. Ze stejného důvodu se objevují nepravé lži, tzv. konfabulace. Děti kombinují vzpomínky s fantazijními představami, ovlivněných jak nezralostí, tak aktuálními potřebami a citovým laděním. Pro ně však představují skutečnost a ony samy jsou o jejich pravdivosti přesvědčeny.“ (Vágnerová, 2005, s. 182).

1.4 Chápání času a prostoru a předmatematické představy

Vnímání prostoru také ovlivňuje egocentrismus. Dítě špatně odhaduje vztahy v prostoru. Při odhadech se opírají o zrak. Např. vzdálenost mezi předměty mohou vnímat menší, je-li mezi nimi jiný předmět. Obdobně vnímají velikosti blízkých a vzdálených předmětů. Mají tendenci vnímat blízké předměty jako velké, protože je tak vidí, zatímco vzdálené vidí jako malé (Vágnerová, 2005).

Předškolní děti správně rozlišují předozadní a vertikální polohy (nahore a dole), pravolevá orientace jim však činí velké problémy. Důvodem je její proměnlivost (záleží na pozici pozorovatele) a nezralost dítěte.

Chápání času je pro předškolní děti obtížnější, zvláště minulost a budoucnost. Důležitá je pro dítě přítomnost (tzv. prezentismus, proto mu někdy musí být děje v budoucnosti několikrát připomínány) a čas měří podle událostí a pravidelných jevů (Skorunková, 2013).

Z časových pojmů děti využívají dny v týdnu jako označení nejdelší časové jednotky. Měsíce a roční období dokáží vyjmenovat a možná rozumí jejich významu, ale nepoužívají je k označení času. Pojmy vyjadřující minulost nebo budoucnost děti znají, jsou však pro ně abstraktní a nezajímavé (Vágnerová, 2005).

Rozvíjí se i předmatematické představy. Děti znají názvy čísel, dokáží vyjmenovat číselnou řadu (často v ní chybují, protože zatím nechápu význam čísel a logiku řazení), chápou některé matematické pojmy (málo, hodně), matematické operace (přidávání, ubírání) a numerickou rovnost. Od 5 let děti rozumí vztahům mezi čísly, pojmům méně a více a porovnávání. Děti porovnávají množství převážně pomocí tj. percepčním odhadem do 4 – 5 prvků množiny. Více prvků musí již spočítat. Rozdíly počtu prvků množin lépe zjišťují, pokud mohou obě množiny porovnat vizuálně. Mladší děti (3 – 4 leté) mohou chybovat v počtu (vliv fenomenismu), pokud je množina jiným způsobem uspořádána (Vágnerová, 2005).

1.5 Paměť předškolního dítěte

I v rozvoji paměti dochází také k významným změnám.

Zvětšuje se kapacita paměti a mozek rychleji zpracovává informace. Toto významně ovlivňuje zaměření pozornosti, které je již systematické a selektivní. Paměť je převážně bezděčná, mechanická, krátkodobá a konkrétní. Dítěti k lepší zapamatovatelnosti pomáhají i logická souvislost, citová zbarvenost nebo znalost v daném oboru (Vágnerová, 2005; Šulová, 2004).

Dítě předškolního věku zatím nepoužívá žádné paměťové strategie. Pouze dokáže využít naučenou paměťovou strategii, kterou mu dospělí ukázali u určité aktivity. Zatím tyto strategie nedovede aplikovat v podobných případech.

Epizodická paměť těchto dětí je útržkovitá, nepřesná a nereálná (vzpomínky jsou kombinací zapamatovaného, odvozeného a vymyšleného). Lze ji také snadno ovlivnit.

Rozvoj epizodické paměti souvisí s verbálními schopnostmi. Dospělí (nejčastěji rodiče) učí dítě využívat jazykových prostředků pro zformulování a popisování svých zážitků. Vyprávění rodičů slouží jako vzor, podporuje porozumění, zapamatování a rozvoj chápání časové posloupnosti a důležitosti určitých skutečností.

Během tohoto období se dále souvisle rozvíjí procedurální paměť, ale v jejím rozvoji nedochází k významným změnám (Vágnerová, 2005).

1.6 Emoční vývoj

Emoční prožívání dětí předškolního věku je stabilnější a vyrovnanější než tomu bylo v batolecím období. V závislosti na zralost CNS a uvažování dítěte (chápu příčiny vzniku nepříjemností, dovedou vyjadřovat svou nespokojenost jinými způsoby) také ubývá negativních emočních reakcí (vztek, zlost). Děti jsou převážně pozitivně naladěny, jejich prožitky však bývají intenzivní a vázané na aktuální stav uspokojení. Také dokáží rychle měnit své emoce (před chvílí brečelo, ale teď se již směje). Rozvíjí se i emoční paměť (Vágnerová, 2005).

Děti se učí poznávat jednotlivé emoce a jejich význam. Nejsnadněji rozeznávají základní emoce, složitější je pro ně pochopení, že můžeme současně prožívat více emocí. Emoční ambivalenci dokáží děti porozumět až v 6 letech. Mladší děti rozeznávají emoce podle vnějších projevů, děti mezi 5. – 6. rokem na nich už nelpí, protože vědí, že lidé nedávají najevo všechny emoce. Později dokážou pochopit, proč to lidé dělají. Od 4 let jsou děti schopné i odhadnout budoucí emoční prožitky (Vágnerová, 2005).

Dítě poznává i vztahové emoce jako láska, sympatie, nesympatie, soucit nebo pocity sounáležitosti. Převažující citové ladění dítěte závisí na temperamentu, zkušenosti a rodinném zázemí (pocity jistoty a bezpečí). Dítě také zjišťuje, že negativní citové reakce vůči určitému člověku jsou většinou silné a krátkodobé, zatímco pozitivní jsou dlouhodobé (Vágnerová, 2005).

Děti postupně začínají rozumět příčinám citových reakcí. Nejdříve si spojitosti příčiny a citové reakce všimnou u kladných emocí (pocity radosti a štěstí), později identifikují i příčiny negativních emocí. K tomu mu pomáhají jeho zkušenosti s emočními reakcemi, jak vlastními, tak i druhých. V 5 – 6 letech začíná dítě používat mechanismus projekce (dítě posuzuje situaci podle toho, jak by se v ní samo cítilo). S emočními reakcemi souvisí i nutnost naučit se emoční autoregulaci (Dítě se snaží, aby jeho citové reakce byly přiměřené a kultivované. Někdy je i skrývájí.). Předškolní dítě však ještě nedokáže potlačit všechny citové reakce, zejména ty silné afektové. Po těchto situacích dítě nově pociťuje pocit viny. Špatné svědomí mají zatím děti spíše z důsledků (např. rozbitá věc) než z příčin (Vágnerová, 2005, Šulová, Zaouche-Gaudron, 2003).

Děti také začínají chápat humor a pokouší se ho i vytvářet. Je ovšem důležité dětem vysvětlit, že nesmí svými vtipy nikomu ubližovat (Matějček, 2005).

S rozvojem fantazie a představivosti také souvisí pocity strachu. Děti si vymýšlí různá imaginární stvoření a strašidla. A mohou se vzájemně strašit (Vágnerová, 2005).

1.7 Socializace

Předškolní období lze podle Vágnerové (2005, s. 202) „označit jako fázi přesahu rodiny vertikálním i horizontálním směrem, přechodného období mezi rodinou a institucí, resp. dalšími sociálními skupinami.“

V rodině se dítě naučí základní způsoby chování ve společnosti. Těchto způsobů využívá i v komunikaci s ostatními lidmi. Rodina pro něj však stále představuje zázemí, jakousi jistotu (Pokud dítě tuto jistotu a pocit bezpečí postrádá a nemá rodinnou identitu, není dostatečně zralé na nové sociální vztahy. Tyto děti bývají závislé na pečující osobě nebo jsou bázlivé či agresivní při kontaktu s vrstevníky.), že patří do nějaké sociální skupiny (Vágnerová, 2005). V tomto věku je pro dítě důležité být součástí širší společnosti a nějak se v ní uplatnit. Jeho sebepojetí zahrnují především pozorovatelné charakteristiky jako je zevnějšek, projevy emocí (plačtivost, bázlivost), osobní preference, členství v sociální skupině, vlastnictví určitých věcí apod. (Skorunková, 2013).

Dítě přijímá nové role (v mateřské škole, vrstevnické role). Kontakt s vrstevníky je pro dítě velmi důležitý, protože se tak učí „*soupeřit nebo se učit spolupráci, altruismu, empatii, ovládnání agresivity a vlastních aktuálních potřeb.*“ (Skorunková, 2013, s. 86). Také vytváří rovnocenné (horizontální) vztahy, které bývají proměnlivé a mnohdy krátkodobé (Šulová, Zaouche-Gaudron, 2003).

Dítě se také musí naučit, že každá sociální skupina má své teritorium a z toho plynoucí pravidla. V rodině začínají rozlišovat prostor na společný, patřící rodičům a svůj vlastní. V mateřské škole, ale toto osobní teritorium nemá (dítě tu nemá místo, do kterého může vstoupit pouze ono). Dítě se zde musí adaptovat a respektovat to, že všechny děti se mohou volně pohybovat po třídě a že si ostatní děti mohou hrát se všemi hračkami (kromě z domova přinesených hraček tu dítě žádné osobně nevlastní). Dále dítě musí respektovat pravidla třídy (Vágnerová, 2005).

V předškolním období se začíná rozvíjet prosociální chování a vlastnosti. Dítě se tomu učí nápodobou rodičů, blízkých osob, učitelek MŠ, sourozenců, pozorováním reálných situací, identifikací s rodiči (vychovateli) a prostřednictvím sociálního zpevnování (odměn a trestů). Dítě pro rozvoj správného sociálního chování potřebuje vhodný model v rodině. Vychovatelé by také měli správné chování po svém dítěti vyžadovat (Vágnerová, 2005, Riley, 2003, Šulová, Zaouche-Gaudron, 2003).

1.8 Osobnost, identita a sebepojetí předškolního dítěte

V předškolním období začíná dítě pronikat do širší společnosti a uplatňovat se v ní. To je důležité pro rozvoj jeho sebepojetí. Zkušenosti ze sociálních interakcí mohou být různé, proto je důležité, jak je dítě interpretuje (závisí na uvažování a emočním prožívání dítěte). Dětské sebepojetí je nekritické a egocentrické (potvrzení vlastní významnosti) a projevuje se v něm fenomenismus (důraz na výrazné, nápadné a pro dítě subjektivně důležité znaky), fantazie a aktuální sebehodnocení (důraz na vývoj jeho schopností a dovedností). Mívají také sklony k vychloubání (Vágnerová, 2005).

Jejich sebepojetí obsahuje vnější znaky, tělesné a psychické dispozice, vlastnosti (zejména ty s pozorovatelnými projevy např. plačtivost), upřednostňování určitých věcí, vlastnictví předmětů, sociální role a členství v určitém společenství. Také do něj zahrnují schopnosti a dovednosti, které mnohdy přeceňují a nadhodnocují. Zatím nechápu trvalost vlastností, nerozumí tomu, proč se daná vlastnost projevuje pouze někdy (např. bázlivost). Podobně je tomu s chápáním ambivalentnosti vlastností (Vágnerová, 2005).

Jako součást své identity děti vnímají i vše, co jim patří („jeho“ lidé a zvířata, věci, okolní prostředí). Toto vlastnictví může být i domnělé. Někdy bývají majetníci a mohou mít až odpor ke změnám nebo půjčování (bojí se totiž ztráty své identity). Až od 5 let jsou děti schopné se dělit. Podobně důležitý je pro ně i jejich vzhled.

Sebehodnocení dětí je stále založeno na názoru ostatních. „*Předškolní dítě přejímá názor dospělých na sebe nekriticky, tak, jak je mu prezentován. V této podobě se stává součástí jeho sebehodnocení. Rodiče ovlivňují sebepojetí svého dítěte: emočně, mírou citové akceptace, svými požadavky a spokojeností se stupněm jejich naplnění, svým chováním k dítěti a zejména verbálním vyjádřením svého názoru na dítě.*“ (Vágnerová, 2005, s. 229). S rodiči se dítě snaží ztotožnit.

Starší předškolní děti se již začínají srovnávat se svými vrstevníky. Kamarádi pro něj mohou znamenat jakýsi vzor, kterému se snaží podobat (oblečení, hračky, věci, chování, ...).

V tomto období se také vytváří svědomí dítěte. E. Erikson toto období vnímá jako období konfliktu mezi iniciativou a pocity viny. Dítě je spontánní a energické, ale uvědomuje si své povinnosti a pravidla chování. Na tvorbě svědomí se velkou měrou podílejí právě vychovatelé. Je jejich velkým úkolem neomezovat iniciativu, ale poučit dítě do budoucna (Skorunková, 2013).

V předškolním období děti plně rozlišují a přijímají role pohlaví (identifikují se s rodičem stejného pohlaví). Jejich genderová identita se projevuje v jejich řeči (používaná zájmena), chování i preferenci hraček, her a oblečení. S dětmi stejného pohlaví si i přednostně hrají. Také odmítají (především chlapci) předměty typické pro opačné pohlaví (např. oblečení). Jsou striktní v dodržování rolí pohlaví a genderových stereotypů (Skorunková, 2013).

1.9 Hra předškolního dítěte

Předškolní období je také považováno za zlatý věk hry. Hra je hlavní činností předškolního dítěte a díky ní se rozvíjí psychické funkce (Novotná, Hříchová, Miňhová, 2004).

„Hra předškolního dítěte je“ oproti hře batolete *„rozvinutější, má předem stanovený cíl či úmysl. Dítě se při hře zaměřuje na vytvoření něčeho nového (konstrukční hry) nebo na zkoušení sociálních rolí (námetové hry).“* (Skorunková, 2013, s. 84). Předškolní děti si již hrají s ostatními dětmi. Jejich hra je především kooperativní.

Do spontánní hry (s využitím své fantazie) dítě promítá svoji interpretaci okolního světa. Tyto hry označujeme jako symbolické. S jejich pomocí si přehrává situace, kterým nerozumělo nebo byly pro něj zatěžující. Dále odstraňuje konflikty a napětí (dítě spory při reprodukci vyřeší podle svého), dítě si vyzkouší jiné role (např. ono je rodič a panenka dítě) a vykompenzuje své neuspokojené potřeby. Realitu si tak může přizpůsobit svým požadavkům, potřebám a preferencím. Fantazie je pro děti velmi důležitá, někdy ji ani nerozlišují od skutečnosti (vymyslí si imaginárního kamaráda nebo zážitky apod.). Také se díky hře připravuje na budoucí sociální role (Vágnerová, 2005; Skorunková, 2013, Piaget, Inhelderová, 2000).

Podle Šulové (in Mertin, Gillernová, 2005) hra ovlivňuje i pozdější učební a pracovní návyky dítěte. Dále můžeme ze hry vypozařovat silné a slabé stránky dítěte a odhalit jeho předpoklady. Toto je možné určit podle preferencí určitých herních typů. Aktivně však rozvíjíme všechny dovednosti a schopnosti, nejen ty dítěti oblíbené a ty, pro které má talent a nadání.

1.10 Kresba předškolního dítěte

Podobně jako do hry promítá dítě své vnímání světa i do kresby.

„Kresba je neverbální symbolickou funkcí. Projevuje se v ní tendence zobrazit realitu tak, jak ji dítě chápe.“ (Vágnerová, 2005, s. 183). Z tohoto důvodu nemusí kres-

ba odpovídat zobrazovanému předmětu. I tady dítě zdůrazňuje subjektivně významné prvky a své znalosti zobrazovaného.

Další podobností hry a kresby je jejich cíl. Obě činnosti mají cíl samy v sobě (autotelismus), dítěti přináší radost už jejich vykonávání (Piaget, Inhelderová, 2000).

Dětská kresba má několik fází (Vágnerová, 2005):

- Presymbolická, senzomotorická fáze
Touto fází procházejí děti již v batolecím období. Děti v ní především baví zacházení stop a čmárání. Výsledek kresby je nijak nezajímá.
- Fáze přechodu na symbolickou úroveň
V této fázi děti dodatečně pojmenovávají svoje kresby, nejčastěji na základě důležitého prvku, který je charakteristický pro určitý předmět.
- Fáze primárního symbolického vyjádření
Dítě už účelně zobrazuje daný objekt.

Dítě se postupně zdokonaluje v manuální zručnosti a v jemné motorice. Ve třech letech napodobí kruh a dokáže nakreslit čáry různými směry, ve čtvrtém roce křížek, v pěti letech čtverec a v šesti letech trojúhelník (Skorunková, 2013).

Určitým vývojem prochází i dětská kresba lidské postavy (Vágnerová, 2005; Matějček, 2005):

- Stadium hlavonožce
Hlavonožce, tedy lidskou postavu složenou z hlavy (s částmi obličeje, především s očima a s vlasy, později i s nosem a pusou) a nohou, kreslí tříleté děti.
- Stadium subjektivně fantazijního zpracování
Kresby postav 4 – 5 letých dětí již obsahují všechny části těla a mnoho detailů, ale jejich kresba je nerealistická. Jedním z nejčasnějších zobrazení je průhledná kresba (podle oblečením lze vidět tělo apod.).
- Stadium realistického zobrazení
Kolem šestého roku dětská kresba lidské postavy stále více vychází ze skutečné podoby člověka.

2 RVP PV a environmentální výchova

2.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program (dále jen RVP) je kurikulární dokument na státní úrovni. Na základě RVP si následně každá škola vypracovává svůj vlastní Školní vzdělávací program (dále jen ŠVP). Pro větší přehlednost je pro každý druh škol vypracován konkrétní RVP (např. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání; Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní školy speciální; Rámcový vzdělávací program pro gymnázia; Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělávání; Rámcový vzdělávací program pro základní umělecké vzdělávání). Pro mateřské školy a přípravné třídy ZŠ je závazný Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV).

První verze RVP PV vyšla v roce 2001 a v roce 2004 byla inovována (Svobodová, 2010). Následně byla ještě několikrát upravena. Zatím poslední úprava je platná od 1. 1. 2018. Do budoucna je ale počítáno s dalšími inovacemi podle potřeb společnosti, učitelů a dětí. V tomto ohledu je RVP PV otevřeným dokumentem.

RVP PV „vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku.“ (RVP PV, 2018, s. 5). Určuje vzdělanostní základ pro předškolní vzdělávání. Nechává však prostor školám, aby do svých ŠVP zařadily více než daný rámec vzdělávacího obsahu.

RVP PV je obsáhlým dokumentem, který je členěn na 14 kapitol. Obsahuje vymezení RVP PV, včetně platnosti dokumentu a hlavních principů, zařazení předškolního vzdělávání do systému vzdělávání a jeho organizaci. Dále metody a formy práce, úkoly, specifika a cíle předškolního vzdělávání a klíčové kompetence. Také stanovuje vzdělávací obsah, který je členěn do pěti vzdělávacích oblastí. Těmito vzájemně se prolínajícími a doplňujícími se vzdělávacími oblastmi jsou *Dítě a jeho tělo*, *Dítě a jeho psychika* (s podoblastmi *Jazyk a řeč*, *Poznávací schopnosti a funkce*, *představitivost a fantazie*, *myšlenkové operace* a *Sebepojetí, city, vůle*), *Dítě a ten druhý*, *Dítě a společnost* a *Dítě a svět*. Každá vzdělávací oblast zahrnuje dílčí cíle, vzdělávací nabídku a očekávané výstupy. Právě dílčí cíle uvádím v praktické části jako Cíle podle RVP.

Součástí RVP PV jsou i vzdělávací obsah ve ŠVP, zásady pro jeho vypracování a kritéria souladu RVP a ŠVP. Popisuje podmínky pro předškolní vzdělávání, možnosti autoevaluace MŠ a hodnocení vzdělávacích výsledků a povinnosti učitele MŠ. Také se

věnuje vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, dětí nadaných a dětí ve věku 2 – 3 roky.

2.2 Environmentální výchova

Environmentální výchovu lze definovat „(...) jako veškeré výchovné a vzdělávací úsilí, jehož cílem je především: zvyšovat spoluzodpovědnost lidí za současný i příští stav přírody a životního prostředí, rozvíjet tvořivost, citlivost a vstřícnost lidí k řešení problémů péče o přírodu, utvářet ekologicky příznivé hodnotové orientace, které kladou důraz na dobrovolnou střídmost, na nekonzumní, duchovní kvality lidského života, (...).“ (Jančaříková, 2010, s. 9). Dále ukazuje možnosti, které by mohly pozitivně ovlivnit životní prostředí. Environmentální výchova vede a vychovává ke kladnému a odpovědnému vztahu k přírodě a k uvědomění si její důležitosti a nezastupitelnosti v lidském životě (Leblová, 2012).

Environmentální výchova je v našem školním systému povinná. Objevuje se v RVP jako průřezové téma. V RVP PV se prolíná všemi vzdělávacími oblastmi, nejvíce se uplatňuje v oblasti *Dítě a svět* (RVP PV, 2018).

Při tvorbě své práce jsem také postupovala v souladu s RVP PV. U jednotlivých aktivit sice uvádím pouze *Dílčí vzdělávací cíle*, které daná aktivita podporuje, ale nezaměřovala jsem se pouze na ně. Činnosti v této práci popsané rozvíjí i všechny klíčové kompetence a splňují i některé body *Vzdělávací nabídky* (např. ze vzdělávací oblasti *Dítě a svět* mohou aktivity nabídnout *Přirozené pozorování blízkého prostředí a života v něm, okolní přírody, vycházky do okolí, výlety; Přirozené i zprostředkované poznávání přírodního okolí, sledování rozmanitostí a změn v přírodě* nebo *Práce s literárními texty, s obrazovým materiálem, využívání encyklopedií a dalších médií* atd.) a *Očekávaných výstupů* (např. v rámci vzdělávací oblasti *Dítě a svět* by dítě mělo prostřednictvím v této práci prezentovaných aktivit získat dovednost *osvojit si elementární poznatky o okolním prostředí, které jsou dítěti blízké, pro ně smysluplné a přínosné, zajímavé a jemu pochopitelné a využitelné pro další učení a životní praxi* nebo dovednost *mít povědomí o širším přírodním prostředí i jeho dění v rozsahu praktických zkušeností a dostupných praktických ukázek v okolí dítěte*).

3 Aktivity na motivy knih Ondřeje Sekory

V této práci jsou popsány aktivity vytvořené pro děti předškolního věku. Jejich prostřednictvím se děti dozvědí zajímavosti ze života zvířat, především o členovcích. Při jejich tvorbě jsem vycházela z vlastní praxe, z informací a zajímavostí o živočišných, z odborné literatury s činnostmi pro předškolní děti a z knih Ondřeje Sekory. Všechny aktivity uvedené v této práci jsou motivovány právě jeho literární tvorbou, protože v září 2019 uplynulo 120 let od jeho narození.

Aktivity vychází nebo byly inspirovány knihami Ondřeje Sekory. Jako inspirace byly použity knihy Ferda mravenec, Ferda mravenec v cizích službách, Ferda v mraveništi, Malířské kousky Brouka Pytlíka, O psu vzduchoplavci, Pošta v ZOO, Sedm pohádek, Čmelák Aninka, Hurá za Zdendou, Kuře Napipi a jeho přátelé a Vesele s Ondřejem Sekorou. Ve školce Na osadě jsem navíc využila text z knihy Ferdův slabikář. Neověřené aktivity jsou kromě některých už uvedených knih na motivy knih Kronika města Kocourkova a Uprchlík na ptačím stromě.

Ke tvorbě aktivit mě inspirovaly jednak ilustrace Ondřeje Sekory (např. u aktivity Maskování to byla ilustrace brouka Pytlíka, který se chystá malovat stužkonosku vrbovou) jednak i texty knih (např. u aktivity Mlád'átka). Některé aktivity mě napadly, že by byly pro děti zajímavé a obohacující (např. Čmelák Aninka), a dodatečně jsem hledala vhodný motivační text.

Ke každé aktivitě je vypracován průvodní list (obr. 1), který slouží jako motivace a zároveň popis úkolu. Ten je tvořen úryvkem z některé knihy (výjimkou je pouze aktivita Kreslený seriál), zadáním úkolu a ilustracemi Ondřeje Sekory vztahujících se k úryvku. Texty průvodních listů jsou psány větším písmem (velikost 14), aby se lépe četly dětem, které už umí číst (žáci na skautské akci).

Průvodní listy nemusí být vždy použity, i v MŠ Na osadě jsem z nich využila pouze ilustrace Ondřeje Sekory, proto je neuvádím v pomůckách u jednotlivých aktivit, ale jsou v příloze u dané aktivity.

U každé aktivity jsou uvedeny cíle, cíle podle RVP PV (podle Dílčích vzdělávacích cílů), zaměření na rozvoj dovedností (zrakové a sluchové vnímání, hrubá a jemná motorika, ...), časová náročnost, doporučení pro zařazení v denním režimu, pomůcky, motivace a popis činnosti. U ověřených aktivit je i reflexe a případně fotografie.

Aktivity jsou řazeny chronologicky podle roku prvního vydání knih, ze kterých pocházejí náměty a úryvky v průvodních listech. Pokud více aktivit čerpá z jedné knihy, jsou poskládány podle příběhu dané knihy. Aktivita Kreslený seriál je zařazen

až na konci a to z toho důvodu, že souhrnné sbírky kreslených seriálů Ondřeje Sekery byly vydávány převážně po jeho smrti. Podle stejného klíče jsou uspořádány i neověřené aktivity.

K ověření aktivit došlo na skautské akci Zahajovák 2019 a v rámci herního dopoledne ve třídě E – Modrásci v mateřské škole Na osadě.

Pošta v ZOO

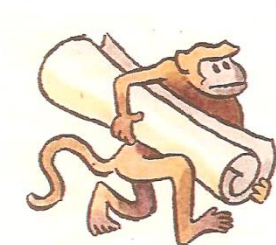
Nikdy mě nenapadlo, do čeho se v zoologické zahradě zaple-

tu. Netušil jsem, že brzo budu pomáhat při tak důležité

práci. Obvykle jsem do ZOO chodil jen tak. Šoural jsem se od klece ke kleci, od ohrady k ohradě, díval jsem se na zvířata, jak se jim daří, poslouchal jsem děti, co si o zvířatech vykládají, a v duchu jsem jim dávat známky z přírodopisu. Někdy jedničku, někdy trojku a někdy jsem se musel hodně smát. Představte si, že některé děti dělaly na tukany dlouhý nos. Myslí si, že si ti podivní ptáci nasadili své dlouhé, velké zobany z legrace. Anebo tam volali na pana učitele, že by si chtěli vzít lenochoda do třídy, prý by měl Franta Dřímal ohromnou konkurenci. A nevypadalo by to tak hloupě, kdyby při vyučování spali ve třídě dva.

Všechno možné děti věděly, ale o poště, jakou zvířata v ZOO potřebují, se nedověděly.

Nějak se nám s holubem pomíchaly dopisy a teď nevíme, komu patří který dopis. Mohl bys nám s tím pomoci?

Obr. 1 Průvodní list k aktivitě Pošta v ZOO

Skautská akce Zahajovák 2019

Tato akce se konala 21. 9. 2019. Protože pár dní na to bylo 120. výročí narození Ondřeje Sekory, rozhodla jsem se věnovat tuto akci jemu a jeho knihám.

Akce se zúčastnilo 28 dětí ve věku 3 – 13 let, z toho 13 dětí bylo v předškolním věku (3 děti ve věku 3 – 4 roky a 10 dětí ve věku 5 – 6 let) a zbylých 15 dětí již navštěvuje ZŠ. Jedna holčička (6 let) má diagnostikován Aspergerův syndrom.

Na startu nás uvítala postava Ondřeje Sekory (převlečený vedoucí), který se nám představil a nechal kolovat mezi dětmi své knihy i knihy, které ilustrovat (Míček Flíček - Jan Malík; Z notesu svatého Petra - Jarmila Hašková; O statečném Cibulkovi - Gianni Rodari; Ježourek a jeho příhody - Jarmila Minaříková; O věrné Hadimršce a co se kolem ní sběhlo - Jiří Weiss, ...). Pak se děti rozdělily do skupinek (věkově smíšené skupinky 3 – 5 dětí). Každou skupinku doprovázel alespoň jeden dospělý vedoucí, který dohlížel na děti, zadával jim úkoly a případně jim radil. Každé dítě dostalo červený šátek (obr. 2). Na něm mu za každý splněný úkol přibyl jeden černý puntík.

Obr. 2 Šátek Zahajovák 2019

Trasa byla koncipována do kruhu s osmi stanovišti, jednotlivá stanoviště na sebe nenavazovala a to z důvodu, aby mohly společně startovat dvě skupinky, každá z jedné strany.

Po projití trasy se všechny skupinky odebraly do areálu koupaliště, kde se opekly párky. Jako doprovodný program tu byl přichystán tekutý škrob a možnost domalovat si zvířata ze stanoviště Hurá za Zdendou. Na závěr si děti zahrály (s upravenými pravidly) ragby (obr. 3 a 4), jehož velkým propagátorem v našich zemích byl právě Ondřej Sekora.

Fotografie použité v této práci jsou pořízeny buď autorkou práce (u popisku není nic uvedeno) nebo pochází z fotoarchivu skautského oddílu Akéla Šebetov (označeny AŠ).

Obr. 3 a 4 Hra ragby v podání našeho oddílu (AŠ)

Následujícím textem zhodnotila tuto akci vedoucí skautského oddílu Akéla Šebetov, Mgr. Klára Helánová. „Zuzana Nečasová pro náš skautský oddíl připravila slavnostní zahájení školního roku. Akce se konala 21. 9. 2019 a zúčastnilo se jí 28 dětí ve věku od 3 do 13 let. Hravě a edukativně komponované odpoledne mělo formu osmi stanovišť, která děti procházely v malých, věkově smíšených skupinách vždy za doprovodu dospělého. Průchod celého okruhu stanovišť trval dětem kolem 2 hodin, poté se děti přesunuly do přírodního areálu u místního koupaliště, kde byly připraveny společné aktivity.

Tématem celého odpoledne byl život a dílo Ondřeje Sekory. Vysoce jsme oceňovali jak pestrost nachystaných stanovišť, tak vhodně zvolenou strukturu, které umožňovaly zapojení všech věkových skupin. Děti se seznámily s jednotlivými knihami Ondřeje Sekory, s jeho autorskou i ilustrátorskou činností a získaly nové poznatky ze světa hmyzu. V přírodním areálu si pak měly možnost vyzkoušet hru ragby, k jejímž velkým propagátorům Ondřej Sekora patřil. U nejmenších dětí pak měly velký úspěch připravené sensorické nádoby, ve kterých ve směsi bramborového škrobu a vody hmatem vyhledávaly různé drobné předměty.

Akci jsme považovali za velice zdařilou. Autorka sama přišla jak s návrhem tématu, tak s náplní celého odpoledne. Dokázala vybrat aktivity vhodné pro jednotlivé věkové skupiny a zaměření stanovišť bylo dostatečně pestré, aby se uplatnily děti s různými potřebami a zájmy. Velmi důkladná byla i autorčina teoretická příprava, díky které si z celého odpoledne řadu nových poznatků odnesli nejen děti, ale i dospělí.“

Mateřská škola Na osadě

Program připravený na motivy knih Ondřeje Sekory jsem měla možnost vyzkoušet 18. 10. 2019 ve třídě E - Modrásci mateřské školy Na Osadě, Brno, Koperníkova 6 za přítomnosti paní učitelky Jany Schmukové. Tuto třídu navštěvuje 25 dětí ve věku od 3 do 6 let.

Ten den bylo v mateřské školce přítomno 18 dětí. Ve věku 3 – 4 let byly 4 děti, ve věku 4 – 5 let 9 dětí a ve věku 6 let 5 dětí (předškoláci). Ve třídě není žádné dítě se speciálními vzdělávacími potřebami. Pouze jedna holčička celé dopoledne probřečela (maminka ji učitelce předávala už plačící v šatně) a nepracovala s ostatními (ještě se úplně neadaptovala).

Program začínal komunitním kruhem, kde jsem představila sebe a průvodce tímto dnem, Ferdu mravence (obrázek č. 5). Potom se děti rozdělily do skupinek po 3 - 4 dětech. V těchto skupinkách děti obcházely 6 stanovišť (Maskování, Čmelák Aninka, Autobusy malého šnečka, Kukličky, Taneční páry, Cesta mravence) a vyrobily si motýlka (obrázek č. 6). Po určitém čase jsme dokončili stanoviště a s Ferdou mravencem jsme si přečetli jeho dopis (obrázek č. 7). Následně jsme roznesli poštu (aktivita Pošta v ZOO). Pak jsem chtěla, že by děti domalovaly zvířátka z aktivity Hurá za Zdendou, ale nezbyl nám čas, proto jsem dětem pouze rozdala obrázky.

Během toho dopoledne jsem nestihla vůbec fotit. Všechny fotografie ze školky Na osadě, které jsou prezentované v této práci, mi poskytla paní učitelka Jana Schumková.

Obr. 5 Loutka Ferdy mravence

Obr. 6 Vyrobený motýlek

NAŠE

MÁME V ZOO A TEN HRA-

JE NA . MÁME TAKÉ

A TEN SI HRAJE S . MALÉ

ZASE HRAJÍ , MALÉ

PAPAJÍ RÁDY A A .

TAKÉ RÁD , ALE

NE, TEN JEN . JÁ RÁD V ZOO

 A A MOC RÁD

ALE NE K PAPÁNÍ. TAKÉ

SE MI LÍBÍ A

VÁŠ

Obr. 7 Dopis od Ferdy (Sekora, 1990, s. 50)

3.1 Aktivita č. 1 Taneční páry

Název: Taneční páry

Námět z knihy: Ferda mravenec

Cíl: Dítě dokáže roztřídit kartičky podle daných parametrů.

Cíl podle RVP: Vytváření základů pro práci s informacemi.

Zaměření: logika, zraková percepce

Časová náročnost aktivity: 2 – 5 minut

Pomůcky: carrollovy diagramy, kartičky (viz příloha č. 1)

Zařazení v denním režimu: individuální činnost, centra aktivit nebo stanoviště akce s rodiči

Motivace:

„Jak spustila hudba, začalo se také tančit. Ferda tančil s jednou včelou, cvrček vzal do kola můru, která tam zabloudila, a kovaříčci s čmeláky se pustili do tance s červenými ploštičkami.

Ach, ty se styděly a červenaly se ještě více, ale daly si říct a točily se jako čamr-dičky.

Nejvíce se červenala jejich maminka, ale to se právě všem velice líbilo. Brali ji do kola nejčastěji.

Najednou, kde se vzaly, tu se vzaly, přiletěly svatojánské mušky podívat se, jaké je to veselí.

A protože se jim slavnost líbila, zůstaly tam a svítily nad veselící celou noc.

Když se pak všichni najedli a dost natancovali, dali se ještě do hraní. Hráli kolo mlýnské, zajíček ve své jamce, na honěnou, na slepou bábu a škatule mandule až do bílého rána.“ (Sekora, 2001, s. 56)

Broučci tancovali a tancovali. Chvilí jim k tanci hrálo rádio a chvíli zase hráli komáři. Byla to pěkná slavnost.

Polož obrázek broučků, jak spolu tančí, do tabulky tak, aby byl na správném řádku a ve správném sloupci.

Popis:

Děti třídí kartičky s broučky do tabulky. Na kartičce jsou dva obrázky, jeden děti najdou ve sloupci vlevo a druhý na horním řádku tabulky. Danou kartičku tedy položí na políčko společně řádky obrázku vlevo a sloupce obrázku nahoře (obr. 8).

Obr. 8 Ukázka položení kartičky do carollova diagramu

Reflexe:

Tuto aktivitu plnily skupinky dětí z mateřské školy Na osadě.

I zde se lišila skupinka dětí od skupinky. Některým skupinkám stačilo vysvětlení a jedna praktická ukázka a během chvíle měly správně doplněné obě tabulky (spíše se to dařilo chlapcům). Jedna skupinka chlapců dokázala tento úkol vysvětlit další skupince. Jiným se nedařilo ani, když jsem se jim snažila pomoci. Měly potíže s pochopením systému doplňování tabulky.

Obr. 9 Taneční páry (foto Jana Schmuková)

Carrollovy diagramy mohou být využity k libovolnému tématu (rostliny, barva květů, stromy a plody, zbarvení živočichů, ...). Jedinou podmínkou jsou dvě kritéria vhodná pro třídění (barva, tvar, druh, ...). Další diagramy inspirované knihami Ondřeje Sekory by mohly být třídění ptáčků z ptačince pana Tichého (z knihy Uprehlík na ptačím stromě) podle zbarvení opeření nebo barva a tvar brouků (na jedné ose je barva a druhé ose druhy členovců). Jednoduchou variantou vhodnou pro mladší děti by mohl být diagram, který by děti nedoplňovaly celý, pouze by kartičky pokládaly na správné souřadnice (např. slunéčko a červená, mravenec a černá).

Také velikost diagramů může být libovolná (tabulka 2 x 3, 3 x 3, 3 x 4, 4 x 4, 4 x 5, 5 x 5, ...).

3.2 Aktivita č. 2 Útěk z mravkolví jamky

Název: Útěk z mravkolví jamky

Námět z knihy: Ferda v cizích službách

Cíl: Dítě dokáže vyběhnout příkrý svah nebo mez.

Cíle podle RVP: Rozvoj pohybových schopností a zdokonalení dovedností v oblasti hrubé motoriky.

Rozvoj fyzické i psychické zdatnosti.

Zaměření: hrubá motorika, koordinace

Časová náročnost aktivity: 2 – 5 minut

Zařazení v denním režimu: řízená činnost, stanoviště akce s rodiči

Pomůcky: žádné (průvodní list v příloze č. 2)

Prostředí: příkrá mez nebo svah nejlépe bez stromů a pařezů (kvůli bezpečnosti)

Motivace:

„Když já se,“ ukázal Ferda palcem na Ťutínka, „trochu bojím.“

„Co? Ty se bojíš? Takový hrdina?“ A plác! Jeden z mravenců ho plácl po rameně.

A jej! Teď mohlo být opravdu po Ferdovi. Vždyť on stál na krajíčku Ťutínkovy jamky, a jak ho kamarád plácl, Ferda sjel po písku dolů. Honem nahoru, pryč od Ťutínkových zubů!

„Á, chachachá! Už tu mám mravence!“ zajásal Ťutínek. „To si pochutnám!“ mlaskal. Už byl přesvědčen, že mu Ferda nadehnal tučného mravence. Hned po něm začal házet písek. A to bylo zlé. Písek podráždil Ferdovi nohy. Ferda se dral zoufale na-

horu, ale jak udělal krok nahoru, vletěl mu pod nohy nový písek a on zase sklouzl o krok dolů.

„Kamarádi, zachraňte mne, on mne sní!“ zakřičel Ferda zoufale.

„Á, chachachá!“ jásal do toho Ťutínek nadšeně a cvakal svými dlouhatánskými kusadly. Krak, krak, zapraská to, a bude po Ferdovi.

„Rychle! Ferdu nedáme. Ferdu musíme zachránit!“ vyskočili polekaní kamarádi. „Podej mi ruku, já půjdu první. Nebo ho už nikdy nevidíme!“ Udělali řetěz. Jeden se pevně postavil na kraji jamky, chytil kamaráda, ten se spustil a podal Ferdovi ruku. Však už byl nejvyšší čas. Ťutínek už málem držel Ferdu za jednu nohu – když ten hup! Vyskočil nahoru. Jej, to si kamarádi oddychli.“ (Sekora, 2001, s. 93 – 94).

Ferdovi se naštěstí podařilo uniknout z jamky mravkolva Ťutínka. Na příkré stěně jamky to klouzalo samo o sobě a k tomu ten písek. Ještě, že tu byli jeho kamarádi, černí mravenci.

Dokázal bys i ty uniknout ze spárů mravkolva a vyšplhat do strmého svahu?

Popis:

Pro aktivitu Útěk z mravkolví jamky je potřeba příkřejší svah, mez nebo kopec. Dítě se jej co nejrychleji snaží zdolat nebo alespoň určitou část a uniknout tak ze spárů mravkolva. Doprovod nebo ostatní děti mohou napodobovat zvuky mravkolva a „cvakání dlouhatánských kusadel“.

Reflexe:

Tuto činnost jsem vyzkoušela s dětmi na skautské akci. Posloužila nám část strmého zalesněného kopce, ve kterém je málo stromů a pařezů. Po pár metrech od startu byl označen strom, kterého se děti měly dotknout.

Myslím, že vyšplhat mezi kořeny smrků a po silné vrstvě jehličí byla pro děti velkou výzvou. Čím více jim to klouzalo pod nohama, tím větší měly odhodlání dostat se nahoru.

Také mám za to, že tato aktivita děti baví více, pokud je doprovázena zvuky mravkolva. Asi nejvíce nadšenou skupinku dětí doprovázel vedoucí/tatínek, který ochotně ztvárňuje různé postavy (také postavu Ondřeje Sekory na úvodu akce). Podobně nadšeně napodoboval i zvuky hladového mravkolva.

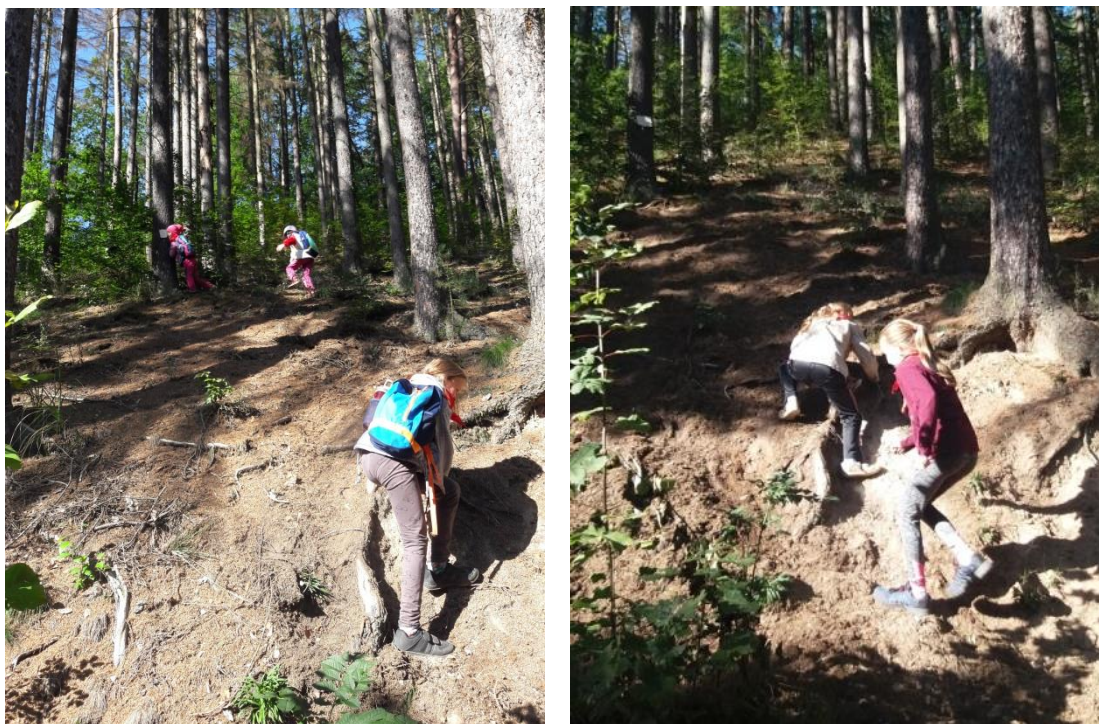
Larva mravkolva používá pro lovení potravy pasti. Pro chytání jídla si pasti tvoří více zástupců členovců. Takovou velkou skupinou jsou pavouci. Ti loví pomocí hedvábných sítí, ať už ve formě pavučin, neuspořádaných sítí (pavučin) nebo sítě hází

na letící kořist (McGavin, 2005). Proto aktivitu Útěk z mravkolví jamky můžeme zařadit do tématu O hmyzích lovcích.

Děti si mohou hrát na pavouka a vytvořit si vlastní pavučinu, buď mezi stromy (děti se snaží mezi stromy natáhnout co nejkrásnější pavučinu) nebo posíláním klubička (Děti sedí v kolečku a posílají si klubičko. První drží konec provazu a pošle klubičko dalšímu. Ten také chytí provaz a klubičko hodí dalšímu dítě. Postupně odmotávají celé klubko.).

Také si mohou zahrát na kořist, kdy se snaží prolézt vertikální pavučinou bez toho, aby se dotkly provazu. Podobnou aktivitu, akorát se zvonečkem, pověšeným na provazu, uvádí i Jančaříková a Kapuciánová pod názvem *Šikovní moucha* (2013, s. 76).

V následující hře si také děti mohou zahrát na mouchy a pavouka. Děti (mouchy) volně běhají (létají) po prostoru a na znamení učitelky (tlesknutí, písknutí, ...) udělají dřep a zavřou oči. Učitelka (pavouk) zakryje jedno nebo i více dětí neprůhlednou látkou (prostěradlo, padák, deka, ...). Potom všechny (nezakryté) děti otevřou oči a hádají, kdo je schován, neboli koho pavouk chytil do své sítě.

Obr. 10 a 11 Útěk z mravkolví jamky (AŠ)

3.3 Aktivita č. 3 Domečky pro chrostíky a vodoměrka

Název: Domečky pro chrostíky a vodoměrka

Námět z knihy: Ferda v cizích službách

Cíle: Dítě dokáže vyndat předměty ponořené ve směsi škrobu a vody.

Dítě objevuje vlastnosti a zvláštnosti směsi škrobu a vody.

Cíle podle RVP: Rozvoj a užívání smyslů.

Rozvoj tvořivosti.

Vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí.

Zaměření: jemná motorika, zvědavost, chuť objevovat

Časová náročnost aktivity: 2 – 5 minut (podle zájmu dětí)

Zařazení v denním režimu: individuální činnost, centra aktivit nebo stanoviště akce s rodiči

Pomůcky: bramborový nebo kukuřičný škrob, voda, věci vhodné k ponoření (průvodní list v příloze č. 3)

Motivace:

„To byl hloupý chlapeček,“ volaly larvičky. „Na nic nedával pozor a nic nepoznal!“ A velice se smály. Ani jedna přitom nepoznala, že Ferda při vyprávění každé vystavěl z trav, třísek a vodních vlasů malé lešení, jako by na nich chtěl stavět nějaký domek nebo hrad. Na každé larvičce to lešeníčko vypadalo jinak.

Ferda se ohlížel po tátovi chrostíkovi, co tomu říká, ale neuviděl ho. A ještě někoho neuviděl. Jakési dva chlapičky, kteří jeho pohádku potají také poslouchali. Kdopak to asi mohl být, vypadali jako dva moli, ale křídla jim nějak divně visela. A říkali si: „Tentokrát Ferdu jistě osvobodíme.“

Druhý den snášel Ferda ze všech stran nové travičky a třísky, snášel hezké kamínky s rovnými hranami, kamínky, které se blýskaly a svítily jako žárovky. Ba přinesl i několik krovek strakatých broučků.

Když si to na břehu všechno přichystal a urovnal, vzal zase dutou travičku a znovu svolával k pohádkám. Ach, to byl závod! Larvičky se vyšplhaly nahoru se vším, co měly na sobě, všechny chtěly být první a nejbliže, a Ferda začal novou pohádku.“ (Sekora, 2001, s. 102 – 103).

Ferda postavil larvičkám chrostíků krásné domečky a jedné dokonce ve tvaru lokomotivy. Zkus po hmatu poznat, jaké domečky mají chrostíci v našem rybníčku.

Pozoroval jsi někdy vodoměrku, jak se prochází po vodní hladině? V tomto rybníčku můžeš takto chodit prstíky po hladině. A když budeš dost rychlý, vůbec se nena-močíš.

Popis:

Smícháním škrobu a vody vytvoříme hustou kapalinu. Do správně husté kapaliny můžeme libovolně bouchat pěstí nebo prsty do hladiny a bude jen elastická a nedojde k ponoření ruky. Také lze z kapaliny v dlaních tvořit kuličky. Ty drží svůj tvar koule, pokud na ni působí nějaká síla (chová se jako pevná látka), jakmile tyto síly přestanou působit (chceme se podívat na vytvořenou kuličku), proteče mezi prsty jako kapalina. Jedná se totiž o Neneutonovskou kapalinu.

Do laboru se škrobem ponoříme různé předměty, které mohou děti poznávat. Dále si děti mohou s tekutým škrobem libovolně hrát, objevovat a poznávat jeho vlastnosti.

Reflexe:

Na skautské akci byly pro děti k dispozici dva lavory se škrobem. Nejednalo se přímo o stanoviště na trase, ale o doprovodný program v cíli. Děti (především dívky) zaujala nejvíce tvorba kuliček. Jedna dívka až s vědeckým západem báda-la nad tím, jak to udělat, aby kulička vydržela. Byla přesvědčena, že nějaký způsob existuje a že jej objeví.

Děti, které si hrály s tekutým škrobem, byly také od něj celé špinavé. Bílé tečky měly i za ušima.

Rozšířit aktivitu můžeme o experiment s hustotou vody a směsi vody a škrobu. Připravíme si dvě nádoby, jednu s vodou a ve druhé smícháme vodu a škrob, a různé předměty. Napřed zkusíme, zda předměty plavou na vodní hladině či se ponoří ke dnu nádoby s vodou, následně to zkusíme v nádobě s vodou a škrobem. Výsledky si můžeme zaznamenat do tabulky pomocí obrázků a symbolů (např. ↑ plave; ↓ ponoří se). Zaznamenat si můžeme i odhady dětí před samotným experimentem.

Dalším experimentem vhodným k tématu vodoměrek je pokus *Cestující párátka* (Blakeyová, 2001, s. 24). Na mělký talíř nalijeme vodu, na hladinu vody položíme párátka tak, aby směřovaly do středu. Následně do středu talíře mezi párátka položíme několik kostek cukru. Cukr nasává vodu a vzniká tak proud. Párátka by měla plout do středu k cukru. Potom odstraníme cukr a místo něj kápneme pár kapek saponátu. Párátka se rozeběhnou k okraji talíře. Saponát totiž snižuje povrchové napětí vody.

Obr. 12 a 13 Hraní se směsí vody a škrobu

3.4 Aktivita č. 4 Mravenčí cesta

Název: Mravenčí cesta

Námět z knihy: Ferda v mraveništi

Cíl: Dítě dokáže překonat překážkovou dráhu s předmětem.

Cíl podle RVP: Rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé motoriky.

Zaměření: hrubá motorika, koordinace

Časová náročnost aktivity: 5 – 10 minut

Zařazení v denním režimu: individuální činnost, centra aktivit, řízená činnost nebo stanoviště akce s rodiči

Pomůcky: kartonové listy a papírová jehlička (obr. 14), překážková dráha podle možností MŠ (průvodní list v příloze č. 4)

Motivace:

„Však už bylo mraveniště vidět. Vysoký kopec z jehličí a po něm se míhali zedníci, tesaři, chůvy, lovci, cestovatelé a učedníci. Nu, jako na každém mraveništi. Každý něco nesl, každý se s něčím pachtil.

„Moje drahé zlaté mraveniště, jak dlouho jsem v něm už nebyl!“ zvolal radostně Ferda a už se chtěl nedočkavě rozběhnout.“ (Sekora, 2001, s. 129)

Mravenci pořád něco nosí, listy, jehličí, kukličky ven na sluníčko a pak zase zpátky do mraveniště. Jsou obří siláci! Unesou dokonce věci, které váží několikrát více než oni sami (to je jako kdybys dokázal zvednout motorku nebo malé auto).

Zkusíš si být mravencem a odneseš list a jehličku mravenčí cestou do mraveniště. Ale dávej pozor, cesta je krkolonná.

Obr. 14 Listy a jehlička

Popis:

Podle možností vytvoříme překážkovou dráhu. Děti přenesou přes překážkovou dráhu list z kartonu nebo jehličku (velká papírová rulička).

Reflexe:

Tuto překážkovou dráhu jsem přichystala dětem ze třídy Modrásků ze školky Na osadě.

Dětem jsem úmyslně nepředvedla, jak mají překonat dráhu, chtěla jsem, aby si vymyslely vlastní způsob. Proto mě velice překvapilo, že všechny děti prolezly celou dráhu po čtyřech. Na startu si opatrně položily kartonový list na záda a opravdu jako mravenci prošli mravenčí cestou.

Pokud bych tuto aktivitu někdy v budoucnu opět zadávala dětem, vytvořila bych více předmětů na přenášení, např. mravenčí kuklu nebo housenku.

Mravenci si při nošení svých břemen ochotně a sehraně pomáhají. Tuto aktivitu proto také můžeme rozšířit o kooperaci a skupinovou spolupráci. Děti budou mít

za úkol přenést list nebo jehličku ve dvojici (trojici nebo i větší skupince) přes překážkovou dráhu. Mnoho možností nabízí i způsob nošení (před tělem, za tělem, nad hlavou, nad hlavou ve výponu, ...).

Děti mohou dále pohyb mravenců pozorovat. Pomocí aktivity *Pozorujeme označené mravence* (Jančaříková a Kapuciánová, 2013, s. 65) děti pozorují chování mravence a mnoho se toho o nich dozví. Autorky zde navrhnou označit mravence směsí mléka a nastrouhané křídly, a tak je lépe sledovat. Dále uvádí i množství návodných otázek „např. *Unese jehlici z borovice jeden mravenec? Táhne nebo strká mravenec přenášený materiál? Co dělají dva mravenci, když se potkají? Najdeš mravenčí stezku? Jakou částí těla se mravenci nejčastěji dotýkají? Co nosí do mraveniště? Co nosí z mraveniště? Kudy chodí dovnitř a ven?*“ nebo experimenty na orientaci mravence či spolupráci mravenců při transportu velké potravy. Podobnou aktivitou je aktivita *U mraveniště* (Jančaříková, 2010, s. 59).

Obměnou aktivity *Mravenčí cesta* může být čichová překážková dráha, protože mravenci mají dobrý čich (Žďárek, 1997). Děti napřed necháme přivonět k vybraným voňavým předmětům, např. k ovoci (jahody, pomeranč, jablka, ...), jehličí, koření nebo k rostlinám (pozor na alergie). Ty pak následně schováme do nádoby a překryjeme kouskem látky a položíme na konec překážkové dráhy. Dětem přidělíme určitý předmět, který mají najít podle vůně. Děti projdou překážkovou dráhu a přivoňují k nádobám. Pokud si myslí, že našli správné řešení, odchází bokem i s nádobou (případně k ní položí svůj lísteček). Potom, co úkol dokončí všechny děti, se všichni podívají do nádob a ověří si, zda mají dobrý čich.

Rozvíjet čich můžeme i pomocí činnosti *Hra na mravence* (Jančaříková a Kapuciánová, 2013, s. 94). Učitelka kápne každému dítěti na ruku jeden ze dvou vonných olejíčků. Děti se volně pohybují po prostoru a snaží se najít stejně vonící děti. Pokud se najdou, chytí se za ruce a čekají na ostatní mravence ze svého mraveniště.

Mravenci si vzájemně pomáhají a dorozumívají se. Také včely mezi sebou komunikují tzv. včelím tancem (Žďárek, 1997). Děti si také mohou vyzkoušet včelí tanec pomocí pohybové tiché pošty. Děti stojí v zástupech zády k učitelce. Děti v poslední řadě se otočí a učitelka jim předvede krátký pohyb. Poslední v zástupu tento pohyb ukáže předposlednímu, ten pak třetímu od konce a tak dále až na konec zástupu. První ukáže ostatním, co si zapamatoval.

3.5 Aktivita č. 5 Kukličky

Název: Kukličky

Námět z knihy: Ferda v mraveništi

Cíl: Dítě dokáže prsty přenést kukličku z vaty z jednoho místa na druhé a zpět.

Cíl podle RVP: Rozvoj a zdokonalování dovedností v oblasti jemné motoriky.

Zaměření: jemná motorika

Časová náročnost aktivity: 2 – 5 minut

Zařazení v denním režimu: individuální činnost, centra aktivit nebo stanoviště akce s rodiči

Pomůcky: ilustrace Ondřeje Sekory mraveniště a louky (viz příloha č. 5), kukličky (malé válečky) z vaty

Motivace:

„Kuřihlásku, nastup, budeš hlídat u chůviček!“ poručili mu. Tak Kuřihlásek šel. S chůvičkami musí vždycky někdo jít. Když jsou s kuklami na sluníčku, musí vždycky někdo dávat pozor, aby se jim drahý náklad neztratil. Stačí se jen zapovídat a neštěstí je hotovo. Nepřítel číhá třeba za nejbližším kamínkem a hoňte ho potom, když už utíká s uloupenou kuklou!

Kuřihlásek šel hlídat poprvé. Bylo mu divné. „Já vůbec nevím, co si zloděj s ukradenou kuklou počne?“ ptal se svým vysokým hlasem chůviček.

„Co by s ní dělal jiného, než děláme my. Chodí s ní na sluníčko jako my, vyhřívá ji jako my, aby se kuklínkovi uvnitř hezky spalo a aby potom z kukly vylezl hezký a zdravý mravenec,“ vysvětlovala mu nejstarší chůvička.

„A ten nový mravenec jim potom práskne do bot!“ vpadl vítězně Kuřihlásek.

„Kdepak.“ Opravila ho chůvička. „To máš tak, když takový mravenec vyleze z kukly v cizím hnízdě, nepozná vůbec, že je v cizím hnízdě. Tam, kde vylezl z kukly, tam se skutečně narodil, tam je teď doma. A hned začne pracovat pro to mraveniště, ve kterém se narodil, a ani ho nenapadne, že patří jinam. Proto mravenci, kteří mají doma málo dělníků, chodí krást kukly, aby se jim z těch nakradených kukel rodili doma pilní mravenci.“

Tak je to tedy. Teď zkrátka víme všichni, proč musí s chůvičkami vždycky chodit nějaká stráž.

Opatrně a pomaloučku došli toho dne na sluníčko, lehounce rozložili kukly a začali se sami vyhřívát. (Sekora, 2001, s. 156 – 157)

Chůvičky a stráž nosí kukly každý den na sluníčko, aby se vyhřívaly. Pomůžes jim je odnést na louku a potom zase zpět do mraveniště. Ale opatrně.

Popis:

Na stůl položíme ilustrace mraveniště a louky. Na obrázek mraveniště položíme vatové kukličky. Děti prsty uchopí kukličku a opatrně ji přemístí na louku. Až jsou všechny kukličky na louce, vrátí je stejným způsobem na mraveniště.

Obr. 15 Kukličky

Reflexe:

Kukličky na sluníčko přemísťovaly děti ze školky Na osadě. Dětem to náramně šlo, myslím, že se neobjevil žádný problém. Možná bych pro příště použila pinzety pro děti. Mám za to, že by pinzety mírně ztížily tento úkol. A děti by více rozvíjely motorické dovednosti. Dále by děti mohly kukličky přenášet pomocí dvou špejlí, klacíků, ruliček papírů navléknutých na prsty, ... Zvyšovat obtížnost můžeme dle stáří dětí a jejich motorických dovedností (držení v nedominantní ruce, postoj na jedné noze).

U aktivity můžeme různě upravovat vzdálenost mezi ilustracemi mraveniště a louky. V mateřské škole Na osadě měly děti oba obrázky na jednom stolečku a u činnosti seděly. Rozvíjely tedy pouze jemnou motoriku. Pokud by byla mezi obrázky větší

vzdálenost, rozvíjely by děti i hrubou motoriku. Navíc kdyby držely kukličku v pinzetě, musely by se více soustředit a cílit svoji pozornost na pinzetu s kukličkou.

Dále můžeme aktivitu rozšířit o rozvoj zrakové percepce. Kukličky mohou děti hledat ukryté v trávě, ať už v malém označeném prostoru na zahradě nebo v květináči vzrostlého obilí. Přenášet je také mohou buď na ilustraci, nebo do hromádky jehličí.

3.6 Aktivity č. 6 Maskování

Název: Maskování

Námět z knihy: Malířské kousky brouka Pytlíka

Cíle: Dítě dokáže najít na fotografii ukryté zvíře.

Dítě obecně pojmenuje zvířata (pavouk, žába), u některých určí rod (žirafa, vlk).

Cíle podle RVP: Rozvoj smyslového vnímání.

Posilování přirozených poznávacích citů.

Vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí.

Zaměření: zraková vnímání

Časová náročnost aktivity: 3 – 10 minut (podle zájmu dětí)

Zařazení v denním režimu: individuální činnost, centra aktivit nebo stanoviště akce s rodiči

Pomůcky: fotky skrytých zvířat (příloha č. 6)

Motivace:

„A zase šlo všechno pěkně a dobře, až jednoho dne přišel Chrobák s pomlouvou, že prý tu někde okolo lítá jedna můra a říká, že se vsadí, oč kdo chce, že ji Pytlík nenamaluje, kdyby se prý na hlavu postavil. A že to prý se to maluje, takové všelijaké vousaté tesaříky, obrazy na vodě a bůhvíco ještě, ale na můru že prý je Pytlík takhle malinký. A když říkala to „takhle“, tak ukazoval docela u země.

„To nejde! Takovou můru nesmíme nechat, aby si říkala ‚takhle‘. Kdybych se měl třeba na hlavu postavit, tak tu můru musíme dostat. Musíš mi ji, Chrobáku, přivést,“ rozčiloval se Pytlík.

Chrobák že ano, a rychle se vydal do kraje hledat tu můru. Ale nepřivedl ji. Přinesl jen vzkaz, že můra bude, jestli Pytlík chce, čekat zítra u vrby před lávkou.

Tak dobře. Pytlík přišel, Chrobák mu postavil stojan, nachystal barvy a za chvíli frrrr, můra přiletěla. Taková krásná červená barva na ní hrála. „Tak už jsem tady, pane

mistře. *Mé jméno je Stužkonoska Vrbová. Můžeme začít malovat?*“ „*Inu, to se ví, jen si sedněte, paní Vrbová!*“ řekl Pytlík a chytil hned paletu a štětce.

„*A tvařte se přívě...*“ začal Pytlík, ale nedořekl. Můra byla pryč. „*Kde je Chrobák?*“ – „*Pryč, pane mistře. Pryč je, nikde ji nevidím. To víte, bála se asi, že by prohrála sázku, tak raději uletěla.*“ – „*Tak půjdeme domů!*“ rozhodl Pytlík a začal balit barvy a stojan.

„*Co to je?*“ zatřepala jim najednou můra červenými křídly před nosem. „*Proč mě nemalujete?*“ – „*É, já jsem myslel, že jste pryč,*“ zarazil se Pytlík. „*Tak si sedněte, já hned začnu!*“ – „*To bych prosila!*“ řekla můra a sedla si na strom. Pytlík tedy vybalil štětce a kouká po můře. Jenže můra zase nikde.

„*Dělá si z nás blázny,*“ volal Chrobák. „*To není jinak možné. Anebo se schovala za stromem!*“ (Sekora, 2019, s. 50 – 52).

Brouk Pytlík můru neviděl, protože měla horní křídla zbarvená podobně jako kůra vrby. Říká se tomu ochranné zbarvení. V přírodě mají i jiná zvířata toto ochranné zbarvení. Dokážeš najít na fotkách schované zvíře?

Popis:

Děti hledají na obrázcích ukrytá zvířata (členovci, ryby, plazi, obojživelníci, ptáci a savci). Na některých fotkách jsou vidět zvířata celá, na jiných pouze hlava nebo oči.

Reflexe:

I tuto aktivitu jsem vyzkoušela jak na skautské akci, tak ve školce Na osadě.

Tuto aktivitu děti vnímají různě. Některé baví, mají radost z každého objeveného zvířete a chtějí vyzkoušet i ostatní. Další skupinou jsou děti, které již po pár vteřinách neúspěšného hledání ztrácí motivaci a fotky odkládají. U těchto dětí se mi osvědčilo buď napovědět, které zvíře mají hledat, nebo prozradit, ve které části je schované. Z toho důvodu je lepší, když je u této činnosti přítomen dospělý, aby mohl být pro dítě oporou.

Dohled dospělého je podle mě lepší ještě z jednoho důvodu. Ve školce Na osadě mi tři holčičky ve věku 4 – 5 let běžely, třeba i přes celou třídu, ukázat a říci, které zvířátko našly. Chodily takto s každou fotografií.

Aktivitu lze dětem zadat i tak, aby rozvíjela kromě zrakového vnímání i komunikační schopnosti. Dítě se snaží popsat, kde se zvíře schovává (na listu, v trávě ...).

Na tuto aktivitu můžeme navázat činností *Hledání různobarevných kolíčků v terénu* (Jančaříková, Kapuciánová, 2013, s. 50). V lese s nízkými větvemi nebo mezi keři je natažen provaz. V jeho blízkosti (asi 1 metr) jsou umístěny barevné kolíčky.

Děti se je snaží všechny najít. Následně se děti ptáme: „*Kterou barvu jste viděly nejlépe, z největší dálky? Kterou barvu jste málem přehlédly?*“.

Obr. 16 a 17 Děti hledající skrytá zvířata na skautské akci (AŠ)

3.7 Aktivita č. 7 Popletená zvířata

Název: Popletená

Námět z knihy: Kuře Napipi a jeho přátelé

Cíl: Dítě dokáže pojmenovat vzniklé tvory.

Cíl podle RVP: Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností produktivních.

Zaměření: kreativita, fantazie

Časová náročnost aktivity: 2 – 5 minut

Zařazení v denním režimu: individuální činnost, centra aktivit nebo stanoviště akce s rodiči

Pomůcky: kartičky polovin zvířat (příloha č. 7)

Motivace:

„Odpoledne se před vraty shromáždil pěkný zástup kluků, ale když za dvora zazněl zvonec vlasatého kluka a vrata se otevřela, vrhli se všichni dovnitř bez vstupného.“

Ve dvoře zkameněli úžasem, neboť tam stála zoologická zahrada, jakou by nikdo v celém světě neviděl. Po obou stranách krmníku byly řady beden a klecí s těmi nejvzácnějšími zvířaty světa a u každého zvířete byl lísteček s jeho jménem.

Hned na kraji byl LEV PSOVIÝ, to byl Brok s rukávnikem navlečeným na krk. Vedle pod sítem se ježila KOČKA TYGROVITÁ, Micka s několika namalovanými čarami přes hřbet.

V posadě s nápisem KACHNA KRÁLOVSKÁ kvákala kachna s papírovou čepičkou a kanárek, kterému zas přivázali na ocásek stužku, lítal po kleci jako KANÁREK BAŽANTÍ.

To bylo údivu! A což teprve, když z krmníku vykouklo prasátko! Mělo namalovaná strašlivá vousiska a tlusté obočí a pod sebou tabulku VEPŘ BARABUM RATATA.

Ale ještě větší údiv vzbudila koza s několika namalovanými skvrnami. Byla uvázaná ke kůlu jako ŽIRAFÁ ROHATÁ. “ (Sekora, 1973, s. 63 - 65)

Děti, Boženka, Márinka, Zdenda, Stanislav a vlasatý kluk, si vytvořili vlastní popletenou zoologickou zahradu. A jaká vymysleli jména pro svá zvířátka. Dokážeš také vymyslet jméno pro nově vzniklý druh zvířete?

Popis:

Kartičky rozdělíme na dvě hromádky, v jedné budou přední poloviny zvířat a v druhé zadní poloviny zvířat. Děti si vylosují jednu kartičku z každé hromádky a přiloží k sobě. Tím jim vznikne tvor, který má každou polovinu těla jiného zvířete. Děti následně pojmenují „nového živočicha“.

Reflexe:

Děti na skautské akci, kde byla tato činnost jedním ze stanovišť na trase, vymýšlely zajímavé názvy pro nové druhy. Některé jména byla dvojslovná (žabí hroch, ...) a jiná jednoslovné složeniny (králíkožába, ryboveverka, žirafabraz, ...).

Učitelka nebo vedoucí dále může názvy zvířat zapisovat. Později tyto názvy napíše na lístečky. Dítě si vylosuje jeden lísteček, učitelka mu přečte název zvířete a dítě se snaží ostatním něco o něm povědět. „*Vymyslí novému zvířátku vlastnosti, zvuky, které vydává, popíše, jak vypadá, vymyslí, čím se živí...*“ (Kalábová, 2012, s. 44).

Jména „novým živočichům“ mohou děti vymyslet i při aktivitě *Zrcátkování* (Jančaříková, 2010, s. 60). Děti přikládají zrcátko, případně dvě spojená zrcátka, k živým tvorům (hmyzu) nebo k ilustracím či fotografiím zvířat a vytváří tak zajímavé obrazy. Navíc rozvíjí své předmatematické představy. Obrázky na sebe mohou i libovolně skládat a překrývat je.

Obr. 18 a 19 Popletená zvířata (AŠ)

3.8 Aktivita č. 8 Čmelák Aninka

Název: Čmelák Aninka

Námět z knihy: Čmelák Aninka

Cíl: Dítě dokáže přiřadit ilustraci k reálné podobě zvířete.

Cíle podle RVP: Rozvoj smyslového vnímání.

Vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí.

Zaměření: zraková percepce

Časová náročnost aktivity: 2 – 5 minut

Zařazení v denním režimu: individuální činnost, centra aktivit nebo stanoviště akce s rodiči

Pomůcky: fotky členovců, ilustrace Ondřeje Sekory (viz příloha č. 8)

Motivace:

„Je pryč!“ zabručel zklamaně jeden z kluků, když rozhrnul trávu na všechny strany a čmeláka nenašel.

„Ale podívejte se, tu je prázdný šnečí domek!“ zvolal druhý.

„Ulita? Honem, poslechneme si, zda také zní!“ vzpomněl si třetí kluk, zvedl ulitu a přidržel si ji k uchu.

Ulita zněla. Ba co víc, čmelák se uvnitř tak třásl strachem, že hrál málem jako trumpeta. Kluci nad tím žasli.

„Hoši, to to zpívá! Vezmeme ulitu do školy. Učitel se podiví!“ rozjařil se čtvrtý z nich. „Něco takového jistě neslyšel.“

„Ano, vezmeme ji do školy“ souhlasili všichni. Jeden po druhém brali ulitu opatrně do rukou, přikládali ji nadšeně k uchu, poslouchali, zda opravdu tak pěkně zní, a pak ji slavnostně vzali – i s čmelákem – do školy, že ji ukáží panu učiteli.

Všichni kluci a děvčata ve třídě přestali zvědavostí dýchat, když pan učitel Vrána přiložil ulitu k uchu. Co řekne? Co pozná? Co jim poví? Teď, teď se ukáže, co umí a co ví.

Pan učitel chvíli pozorně poslouchal a jen se tak přivřenýma očima usmíval, jako by si říkal: Já vám dám, kluci, mě hned tak snadno nenapálíte, pak prudce zamrkal, vzal ze zásuvky pinzetu, takové jemné, dlouhé klišťky vsunul ji do ulity – a už byl tajemný muzikant venku.

„Hoši,“ zvedl čmeláka jemně sevřeného pinzetou do výše, „tu ho máme, muzikanta. Podívejte se na něj dobře. Vždyť je to hrdina našich polí. Čmelák! Náš milý kamarád čmelák. A hned si o něm něco povíme, jen co ho u nás usadíme do bezpečí.“ (Sekora, 1998, s. 11 – 12)

Pan učitel Vrána hned čmeláka poznal. Jestli pak i ty poznáš zvířátka? Zkus přiřadit fotku zvířátka k obrázku, který namaloval pan malíř.

Popis:

Po ploše rozprostřeme fotky hmyzu a ilustrace Ondřeje Sekory tak, aby si děti mohly všechny obrázky dobře prohlédnout.

Děti k sobě přiřazují dvojice vždy fotku a ilustraci. Obrázky mohou třídit podle své znalosti (mravenec, včela, čmelák, ...), na základě výrazných znaků (barva křídel, zbarvení krovek, délka tykadel, zbarvení těla, ...). Některá zvířata (mravenec, sluněčko sedmitečné, cvrček, škvor, čmelák, včela, luční kobylička, ...) mohou i pojmenovat.

Reflexe:

Tuto aktivitu jsem také vyzkoušela s dětmi na skautské akci i ve školce Na osadě. I zde platí, že je lepší, když děti pracují pod dohledem dospělého, který jim může poradit a sdělit nějaké informace a zajímavosti.

Na skautské akci moje skupinka dětí přiřadila všechny obrázky. Upozorňovala jsem na podobné znaky (např. u hrobaříků barvy a tvary na krovkách) a jedna holčička

celkem brzy zjistila, že z rubové strany je správné řešení formou obrázků (velmi doporučuji), takže si otočením ověřovala své typy.

Ve školce Na osadě pracovala skupinka 3 – 4 dětí samostatně, pouze jsem se na ně párkrát přišla podívat. Zde děti nepřiradily všechny dvojice (ani jsem to po nich nevyžadovala). Co se týká správně určených dvojic, záleželo na skupince dětí. Některým se dařilo lépe, některé měly jen pár dvojic (např. mravence měly správně všechny skupiny). Překvapilo mě, že se dětem pletly sluníčko sedmítečné a ruměnice pospolná a také babočka admirál, stužkonoska vrbová a přástevník medvědí.

Obr. 20 Hledání dvojic na skautské akci (AŠ)

Obr. 21 Hledání dvojic ve školce Na osadě (foto Jana Schmuková)

Také můžeme s dětmi vytvořit *Malou ZOO pro rodiče* (Jančaříková, Kapuciánová, 2013, s. 88). Nádobu se zvířaty opatříme popisky (název, případně zajímavosti) a můžeme využít i fotografie a ilustrace. Děti pak provází své rodiče po ZOO a vypráví o daném hmyzu a o svých loveckých úspěších.

Zpětně hodnotím tuto aktivitu možná až příliš obtížnou pro předškolní děti. Příště bych též rozhodovala podle znalostí a zkušeností dětí, zda využít všechny dvojice.

Aktivitu můžeme dále rozšířit o hledání a pozorování bezobratlých živočichů. S dětmi nachytáme členovce do kelímkových lup nebo do skleniček (ty překryjeme ubrouskem nebo kouskem látky a zajistíme gumičkou. Zajímavé návody na lov hmyzu uvádí Jančaříková a Kapuciánová (2013) např. *Lov zvířátek žijících pod kameny a kůrou* (s. 84), *Lov malých lezoucích zvířat* (s. 87) nebo *Past na brouky a členovce* (s. 85). Poslední uvedená je podobná činnost jako chytání broučků popsáné v knize Hravouka (Vostradovská, 2016). Dalším způsobem lovu hmyzu je prosívání lesní půdy přes síto (Wohlleben, 2018, s. 74). Děti následně mohou hledat dané zvíře v encyklopedii nebo skládat trojice (živý členovec, jeho fotografie a ilustrace Ondřeje Sekory).

3.9 Aktivita č. 9 Hurá za Zdendou

Název: Hurá za Zdendou

Námět z knihy: Hurá za Zdendou

Cíl: Dítě dokáže poznat zvíře podle částečného obrysu a dokreslit ho.

Cíle podle RVP: Rozvoj tvořivosti.

Vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí.

Zaměření: fantazie, jemná motorika

Časová náročnost aktivity: 5 – 10 minut (podle zájmu dětí)

Zařazení v denním režimu: individuální činnost nebo stanoviště akce s rodiči

Pomůcky: částečné obrysy zvířat (viz příloha č. 9), pastelky, fixy

Motivace:

„Zato dnes si tatínek zavolal děti k něčemu novému. Kdopak z vás je dost chytrý? Že on si to nyní vyzkouší.“

Nakreslí vždycky kousek zvířete. Takovou hlavní čáru a děti budou hádat, co to je. Ale pozor! To nebude kvůli tomu, aby se něco počmáralo. Nic se nesmí počmárat. Hlavně ne knížka. Do knížky vůbec nikdy nečmárejte! Děti si tatínkův obrázek pořádně obkreslí na zvláštní papír, a když uhodnou, jaké to má být zvíře, tak si je dokreslí.

Tatínek tedy nakreslil hromadu klikatých čar blízko sebe. A bylo to opravdu hodně blízko sebe. Na mou duši, nebylo mezi čarami místo, kde by se dalo něco domalovat. Jež, kdyby se někdo pokusil udělat k té čáře břicho, nebo dokonce nohy! Neměl by na to místo a nemohl by to ani udělat. Tak si děti musely opravdu vzít každý svůj papír, na ten si každou čáru obkreslily a potom hádaly.“ (Sekora, 1976, s. 51)

Toník, Zdenda a Boženka všechna zvířátka poznali. A obrázky se jim moc povedly. Dokážeš také uhádnout, co jejich tatínek nakreslil, a dokreslit zvířátka?

Popis:

Děti napřed poznávají, kterému zvířeti patří který částečný obrys, následně si jeden vyberou a dokreslí ho. V knize Hurá za Zdendou, ze které je úryvek a ilustrace, Ondřej Sekora neuvádí, co je to za zvířata (pojmenovaná je pouze žížala, jejíž obrys jsem nepoužila). Nejspíše to ale bude krokodýl, had, velbloud, slon, pštros/plameňák, nosorožec, kráva/bizon. Další dokreslené částečné obrisy patří opici, žirafě, oslovi a holubovi.

Reflexe:

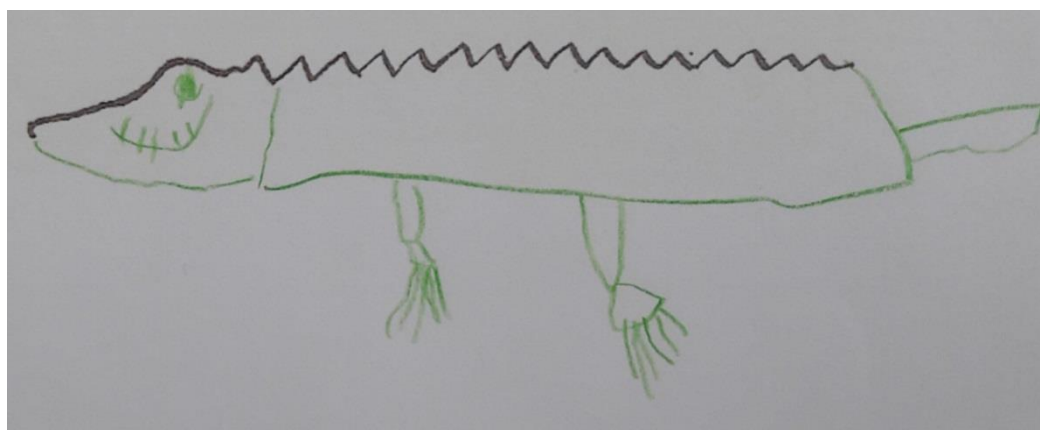
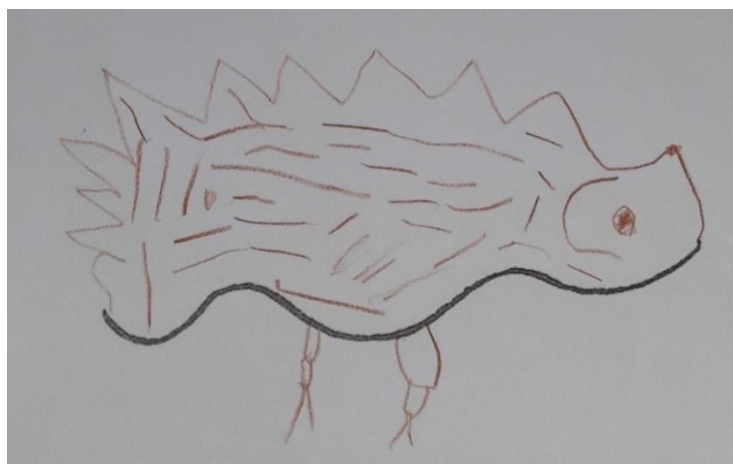
Jak jsem již popisovala, původně jsem chtěla tuto aktivitu zadat i dětem z MŠ Na osadě. Nezbyl nám ale čas, proto děti obrázky pouze dostaly jako poděkování od zvířátek ze ZOO, že jim doručily poštu.

Na skautské akci jsme napřed obrisy s dětmi pojmenovali a pak teprve malovali. Vznikly zajímavé kresby. Zpětně ale přemýšlím, zda jsem děti tímto pojmenováním neomezila. Zkoušela jsem totiž dát tyto částečné obrisy i předškolním dětem známých bez toho, abychom společně zvířata pojmenovali. A tak tvary, které jsem předtím pokládala za naprosto jasné velbloudy, hady atd., najednou byla jiná zvířata. Např. z částečného obrisu podle mě hada bylo najednou břicho ježka nebo z hlavy osla rybička (ukázka dětských prací také v příloze č. 9).

Obrisy lze libovolně obměňovat. I obrisy opice, holuba, osla a žirafy, použité v této práci, jsou obkreslené z ilustrací Ondřeje Sekory knihy Pošta v ZOO.

Obr. 22 Částečné obrysy zvířat

Obr. 23 a 24 Ježek a krokodýl (holčička, 4 roky)

Obr. 25 a 26 Domalování zvířat

3.10 Aktivita č. 10 Mlád'átka

Název: Mlád'átka

Námět z knihy: O psu vzduchoplavci

Cíle: Dítě počítá do 10.

Dítě dokáže pojmenovat domácí zvířata.

Cíle podle RVP: Posilování přirozených poznávacích citů.

Seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije.

Zaměření: předmatematické představy

Časová náročnost aktivity: 2 – 5 minut

Zařazení v denním režimu: individuální činnost, centra aktivit nebo stanoviště akce s rodiči

Pomůcky: kartičky s obrázky zvířat s mlád'aty (příloha č. 10)

Motivace:

„Taková hodná! Tak se stará o svá kuřata! Ale sama si je nedovede spočítat. Ráda by věděla, kolik má v které řádce kuřat. Ba ani neví, kolik řádek malých kuřat za ní jde, ani neví, kolik je kuřat dohromady. Pomozte jí. Uvidíte, jak bude ráda.“ (Sekora, 1972, s. 20)

A nejen slepice, ale jiné zvířecí maminky nevědí, kolik mají mlád'at. Dokážeš je všechny pojmenovat a spočítat?

Popis:

Dítě počítá mlád'átka na obrázku a poznává domácí zvířata.

Reflexe:

Toto stanoviště bylo určené pro mladší děti. Myslím, že to byl pro děti vcelku jednoduchý úkol. Neměly s ním nějaké větší problémy.

Aktivitu můžeme rozšířit o další zvířata, tedy jiná než domácí (např. lesní zvířata, zvířata ze ZOO, ...).

Tuto činnost můžeme dále zařadit do tématu o zvířecích rodinách. Další aktivitou tohoto tématu by mohla být činnost *Rodiče a mlád'átka* (Jančaříková, 2010, s. 76). Děti si vylosují obrázek nějakého domácího zvířete (pes, fena, kůzle, slepice, beran, husa, kotě, oslice, hříbě, ...). Dítě ho pozná a pojmenuje nebo učitelka pošeptá jeho název. Až mají všichni kartičku s obrázkem, vydají se hledat svoji zvířecí rodinu.

Pro starší děti, které toho ví hodně o domácích zvířatech, může být vhodná aktivita *Zvířecí rodina* (Kalábová, 2012, s. 29). Děti si opět vylosují kartičku s obrázkem zvířat (samice a mlád'ata). Následně se snaží najít svoji dvojici pomocí nepřímých otázek (kde žije, má srst, peří, jakou má barvu, co jí, ...).

3.11 Aktivita č. 11 Pošta v ZOO

Název: Pošta v ZOO

Námět z knihy: Pošta v ZOO

Cíle: Dítě podle hádanky dokáže poznat dané zvíře.

Dítě dokáže přiřadit obálku k obrázku daného zvířete.

Cíle podle RVP: Rozvoj řečových schopností receptivních.

Vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí.

Zaměření: orientace v prostoru

Časová náročnost aktivity: 10 – 30 minut

Zařazení v denním režimu: řízená činnost nebo stanoviště na akci s rodiči

Pomůcky: obálky s nadepsanými hádankami (obr. 27), obrázky zvířat (příloha č. 11)

Obr. 27 Obálky s hádankami

Motivace:

„Nikdy mě nenapadlo, do čeho se v zoologické zahradě zapletu. Netušil jsem, že brzo budu pomáhat při tak důležité práci. Obyčejně jsem do ZOO chodil jen tak. Šoural jsem se od klece ke kleci, od ohrady k ohradě, díval jsem se na zvířata, jak se jim daří, poslouchal jsem děti, co si o zvířatech vykládají, a v duchu jsem jim dávat známky z přírodopisu. Někdy jedničku, někdy trojku a někdy jsem se musel hodně smát. Představte si, že některé děti dělaly na tukany dlouhý nos. Myslily si, že si ti podivní ptáci nasadili své dlouhé, velké zobany z legrace. Anebo tam volali na pana učitele, že by si chtěli vzít lenochoda do třídy, prý by měl Franta Dřimal ohromnou konkurenci. A nevypadalo by to tak hloupě, kdyby při vyučování spali ve třídě dva.

Všechno možné děti věděly, ale o poště, jakou zvířata v ZOO potřebují, se nedověděly.“ (Sekora, 1963, s. 5)

Nějak se nám s holubem pomíchaly dopisy a teď nevíme, komu patří který dopis. Mohl bys nám s tím pomoci?

Popis:

Po třídě nebo lese rozmístíme obrázky zvířat tak, aby byly viditelné.

Učitelka/ rodič čte hádanky na obálkách, případně dává další nápovědy, a děti hádají. Po uhodnutí dítě doručí daný dopis jeho zvířecím příbuzným (položí ho na obrázek zvířete v hádance).

Starších dětí se také můžeme zeptat, jestli ví, kam musí daný dopis holub doručit, tedy na kterém kontinentu toto zvíře žije.

Hádanky na obálkách:

- Drahým hrbatým druhům z pouště (velbloud)
- Těm největším ptákům na světě (pštros - emu hnědý)
- Pruhovaným stádům, zvedajícím prach savany (zebra)
- Dlouhým skvrnitým krkům (žirafa)
- Milým skokanům s kapsami (klokan)
- Drahým nočním velkým plachtařům (netopýr – kaloň)
- Velikánským mořským tvorům, kteří nejsou ryby (velryby)
- Chodícím jehelníčkům (dikobraz)
- Velkým pestrobarevným opeřencům v džungli (papoušek ara)
- Pro krále a jeho rodinu (lev)
- Ušatým chobotnatcům (slon)
- Hnědým bručounům (medvěd)
- Panáčkujícím hlídačům (surikata)
- Veselým kruhoocasím (lemur kata)
- Ptákům v obleku (tučňák)
- Černobílým milovníkům bambusu (panda)
- Ušatým medvídkům s kapsou (koala)
- Největším plazům z džungle (anakonda)
- Černobílým smrad'ochům (skunk pruhovaný)
- Přerostlým pruhovaným kočičkám (tygr)
- Malým hryzavým rybím potvůrkám (piraně)
- Tříprstým lenochům (lenochod tříprstý)
- Sarcům se zobákem (ptakopysk)
- Čistotným medvídkům (mýval)

Reflexe:

Tuto aktivitu jsem zkoušela na skautské akci Zahajovák (jedno ze stanovišť) i v mateřské škole Na osadě (řízená činnost). U obou skupin dětí u většiny zvířat nestačila pouze hádanka, dětem jsem dále napovídala. Zvířata jako žirafa, zebra, slon nebo lev děti poznávaly hned nebo stačilo pozměnit hádanku či ji říci trochu jinak.

Je také na zvážení, zda zadávat dětem všechny hádanky. Musíme brát v úvahu časovou náročnost a znalosti a zkušenosti (znají ze ZOO, z pohádky, ...) dítěte. Skupince, kterou jsem doprovázela na skautské akci, jsem nedávala všechna zvířata. Protože jsme neměli tolik času (na toto stanoviště docházela už další skupinka), četla jsem dětem pouze hádanky zvířat, o kterých jsem si myslela, že určitě znají. V MŠ Na Osadě jsem zase s dětmi stihla všechny hádanky, protože to děti náramně bavilo (každý chtěl nějaký dopis doručit). U méně známých zvířat jsme ale dětem s třídními učitelkami hodně napovídaly.

Pokud bych tuto aktivitu v budoucnu ještě s dětmi využila, vložila bych do každé obálky obrázek daného zvířete (zvířátko posílá svým příbuzným i fotografii). Myslím, že pro děti je obrázek lepší zpětná vazba než pouze souhlas učitelky. Také si všechny děti spojí název zvířete s obrázkem a lépe si to zapamatují. A ještě z jednoho důvodu. Ve školce se dvě děti vrátily zeptat, kterému zvířeti mají dopis doručit. A několik dopisů bylo položeno špatně. Pokud by v obálce byl obrázek hledaného zvířete, v případě, že zapomenou, mohou se podívat. Dále si mohou oba obrázky (v obálce i v prostoru) zkontrolovat, jestli našli správné zvíře.

Ale mám za to, že aktivita děti bavila a že se aktivně zapojovaly do hádání i doručování. Moje skupinka na skautské akci si dokonce po cestě mezi stanovišti vymýšlela vlastní hádanky.

Obr. 28 a 29 Pošta v ZOO (AŠ)

3.12 Aktivita č. 12 Autobusy malého šnečka

Název: Autobusy malého šnečka

Námět z knihy: Sedm pohádek

Cíle: Dítě počítá do 6, ev. do 12.

Dítě dokáže přiřadit odpovídající počet prvků k číslici.

Cíl podle RVP: Osvojení si elementárních poznatků o znakových systémech.

Zaměření: předmatematické představy

Časová náročnost aktivity: 2 – 5 minut

Zařazení v denním režimu: individuální činnost, centra aktivit nebo stanoviště akce s rodiči

Pomůcky: šnečí ulity popsané číslicemi 1 – 12, obrázky broučků (viz příloha č. 12)

Motivace:

„Byl jednou jeden malý šneček a ten stále něco vymýšlel. Jednou našel prázdný domek velkého šneka a velice se zaradoval. „To mám štěstí! Udělám si z domečku autobus. Nejkrásnější autobus v lese. Budu ho tahat za sebou a budu vozit broučky!“

Primontoval k prázdnému domečku kolečka jako k autobusu. Domeček natřel na červeno a bílo, aby vypadal jako nový. Po stranách vyřezal okénka a dozadu napsal číslo. Nu, byl to nejkrásnější autobus v lese.

To se všem líbilo! Hned se mu nabízeli druzí, šneci, že budou autobus také vozit. Ale šneček, že ne. Chtějí-li, mohou se někam postavit a dělat ze sebe stanice autobusu. To že mohou.“ (Sekora, 1991, s. 9 - 10)

Šneček chtěl ve svém autobuse vozit ostatní broučky. A postupně vytvořil takových autobusů víc. Pomůžte nastoupit broučkům do autobusu. Ale pozor, číslo na autobuse znamená, kolik v něm může jet cestujících. A nezapomeň, že někteří broučci kamarádi chtějí spolu jet jedním autobusem.

Popis:

Po ploše rozmístíme obrázky broučků a šnečí ulity (podle věku a zdatnosti dětí použijeme ulity s číslicemi 1 – 6 nebo 1 – 12). Děti přiřazují k jednotlivým ulitám počet broučků podle číslice na ulitě.

Na některých obrázcích jsou dva nebo tři broučci. Tyto kartičky musí dítě počítat za 2 nebo za 3 broučky. V případě, že je bude počítat za 1 broučka, budou chybět broučci pro naplnění všech 12 autobusů (v sadě 78 broučků nikoli 78 kartiček). Dětem je potřeba toto vysvětlit, např. to jsou broučci kamarádi, kteří chtějí jet spolu stejným autobusem, ale budou sedět na dvou/třech sedadlech.

Reflexe:

Broučky do autobusů opět rozřazovaly pouze děti ze třídy Modrásků z MŠ Na osadě.

Jak již bylo popsáno výše, dětem jsem špatně vysvětlila „broučky kamarády“. Hned první skupinka chlapců, kterým jsem tento úkol zadala, na mě po chvíli volala, že mají málo broučků. V tu chvíli mi nedošlo, co to znamená. Později jsem se tuto záludnost snažila vysvětlit jiné skupince, ale myslím, že jsem jim pouze zamotala hlavu. Proto budu již příště více zvažovat, zda využít u všech dětí „broučky kamarády“. Některým

dětem dělalo problém spočítat jednotlivé broučky. Počítaly jen celistvé obrázky bez ohledu na počet broučcích kamarádů. Nedokázaly to rozlišit.

Obr. 30 Autobusy malého šnečka

3.13 Aktivita č. 13 Kreslený seriál

Název: Kreslený seriál

Cíle: Dítě dokáže poskládat příběh o několika obrazech.

Dítě dokáže převyprávět příběh, který poskládalo.

Cíl podle RVP: Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností produktivních.

Rozvoj a kultivace představivosti a fantazie.

Zaměření: posloupnost, fantazie

Časová náročnost aktivity: 2 – 5 minut

Zařazení v denním režimu: individuální činnost, centra aktivit nebo stanoviště akce s rodiči

Pomůcky: rozstříhané komiksy Ondřeje Sekery (viz příloha č. 13)

Motivace:

Rád maluji, a proto jsem začal přispívat svými kresbičkami do novin. A tak vznikly mé kreslené seriály jako Ferda mravenec, koník Hop, Voříšek a Misinka nebo kapitán Ani Muk.

Jenže tentokrát to v tiskárně nějak popletli. Pomůžeš mi obrázky poskládat tak, aby příběh dával smysl.

Popis:

Děti si vyberou některý z kreslených seriálů (Kuře Napipi, Koník Hop nebo Voříšek a Misinka) a poskládají jednotlivá okna (4 nebo 5 obrázků) do příběhu. Příběh mohou následně převyprávět.

Kreslené seriály jsou použity z knihy Kuře Napipi a jeho přátelé a Vesele s Ondřejem Sekorou.

Reflexe:

Skládání kreslených příběhů jsem zadala pouze dětem na skautské akci. I tady záleží na jednotlivých dětech. Některým se dařilo lépe, některým hůře a potřebovaly malou nápovědu.

V některých případech jim unikala logika příběhu (např. kuře Napipi vidí klubko vlny a sezobne ho, Boženka ho chytí, posadí do košíku a plete dál). Převyprávěly podle obrázků jiné příběhy, než původně zamýšlel Ondřej Sekora. Tyto nové příběhy byly nápadité, originální a vtipné. Některé postrádaly logiku, ale fantazii se meze nekladou.

Z reflexí ostatních skautských vedoucích vyšlo, že jim chybělo označení náročnosti na obálce daného komiksu. Před dalším použitím bych zkusila porovnat náročnost mezi jednotlivými komiksy a označila je vzestupnými čísly od nejnáročnějšího.

Obr. 31 Skládání obrázkového příběhu (AAŠ)

3.14 Shrnutí ověřených aktivit

V knihách Ondřeje Sekory můžeme nalézt mnoho inspirace pro činnosti v mateřské škole. To je jen jakýsi průřez jeho tvorbou a lze se v ní inspirovat k tvorbě mnoha a mnoha dalších aktivit. Některé další jsou popsány v neověřených aktivitách.

Myslím, že aktivity byly dobře zvolené. Děti bavily, dověděly se něco nového a rozvíjely některé kognitivní schopnosti (nejčastěji zrakové percepce). Při výběru aktivit je ale potřeba zvážit náročnost podle věku, dovedností a znalostí dětí. Zvážit obtížnost úkolů a přizpůsobit je kolektivu dětí snížením nebo naopak zvýšením náročnosti. Např. u aktivit jako Čmelák Aninka nebo Pošta v ZOO těmto faktorům přizpůsobit počet obrázků a jejich náročnost. Také je nutné dbát na časovou náročnost.

Jak správně nastavit náročnost aktivit nám pomáhá znalost dětí a úroveň jejich schopností a dovedností. Při ověřování aktivit této práce se právě projevila moje neznalost dětí (děti ze skautského oddílu nevedu na družinovkách, pouze se s nimi setkávám na oddílových akcích a děti z MŠ Na osadě jsem neměla možnost poznat dříve než v den ověřování aktivit). V reflexích učitelky MŠ, skautských vedoucích a rodičů dětí se často objevovalo, že by bylo potřeba aktivity a jejich náročnost více přizpůsobovat cílové skupině dětí.

3.15 Další aktivity

3.15.1 Modroušek

Název: Modroušek

Námět z knihy: Uprchlík na ptačím stromě

Cíl: Dítě dokáže přiřadit ilustraci k reálné podobě zvířete.

Cíle podle RVP: Rozvoj smyslového vnímání.

Vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí.

Zaměření: zrakové vnímání

Časová náročnost aktivity: 2 – 5 minut

Zařazení v denním režimu: individuální činnost, centra aktivit nebo stanoviště akce s rodiči

Pomůcky: ilustrace ptáků Ondřeje Sekory, fotografie ptáků (ukázka viz příloha č. 14)

Motivace:

„Papoušek se zavrtěl zvědavostí. Na mou víru, něco podobného se mu také ještě nestalo.“

„Hm a říkáte, že je modrý?“ ptal se s velkým zájmem.

„Modrý jako obloha, jako obloha!“ volaly sýkorky.

„A v ocásku má černé pírkó,“ dodávat stehlík.

„Takový něžný, krásný modroušek!“ přidala jemně červenka.

„Červenko!“ zarazil ji papoušek. „Víš, že bys mohla mít pravdu?“ (Sekora, 1981, s. 15).

A byl modroušek, červenka měla pravdu. A papoušek Kubík to také poznal, v ptáčcích se vyznal. Jestlipak i ty je poznáš? Zkus přiřadit fotku ptáčka k obrázku, který namaloval pan malíř.

Popis:

Obdobná aktivita jako Čmelák Aninka určená mladším dětem.

Po ploše rozmístíme fotky ptáků a ilustrace Ondřeje Sekory tak, aby si děti mohly všechny obrázky dobře prohlédnout.

Děti k sobě přiřazují dvojice vždy fotku a ilustraci. Obrázky mohou třídit podle své znalosti nebo na základě výrazných znaků (barva křídel, těla nebo zobáku, délka zobáku a nohou, ...). Některé ptáky (čáp, sýkorka, ...) mohou i pojmenovat, případně mohou napodobit zvuky.

3.15.2 Zpátky doma

Název: Zpátky doma

Námět z knihy: Uprchlík na ptačím stromě

Cíl: Dítě dokáže roztřídit zvířata podle místa, kde žijí.

Cíle podle RVP: Seznámení s místem a prostředím, ve kterém dítě žije.

Vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí.

Zaměření: orientace v životních potřebách zvířat

Časová náročnost aktivity: 2 – 5 minut (u řízené činnosti i více)

Zařazení v denním režimu: individuální činnost, centra aktivit, řízená činnost nebo stanoviště akce s rodiči

Pomůcky: obrázky prostředí (les, rybník, louka, farma, město, ...), obrázky zvířat (ukázka viz příloha č. 15)

Motivace:

„A teď nám něco vykládej,“ žadonili.

Modrouškovi se v křesle pěkně sedělo a rád vykládal snovačům a všem ostatním sto povídek z ptačího stromu. Vypravoval jim o bláhovém tátovi červenáčkovi, o závodě hnízd, o sovách a o krahujci.

„A kdo vás na stromě krmil? Kde jste měli každý den krmítko? Vybírali vám také na každou dobu jiné jídlo?“ ptali se ptáci zvyklí jen na klec. „Kdo vám čistil pod stromem?“

Dlouho se divili, když jim Modroušek vysvětlil, že si museli jídlo pracně vyhledávat a někdy pro ně lítat hodně daleko a že si museli čistotu pod svými hnízdy udržovat sami.

„Jak mohli ptáci na vašem stromě vydržet, když si všechno museli dělat sami? Proč odtamtud neutekli?“ ptali se nechápavě pohodlní rodáci z klecí. „Jak se jim tam mohlo líbit?“

„Vidíte, já jsem si také zvykl dobývat si svoje jídlo sám a líbilo se mi tam!“ holdbal se Modroušek. Ale hned si vzpomněl na Kubíka, který mu nosil za své klece dobrá semínka, a pravil: „Ale zde je mi přece jenom líp.“ (Sekora, 1981, s. 158 - 159).

Modroušek se vrátil do klece pana Tichého mezi své kamarády. Každému je nejlépe tam, kde to zná, má své kamarády a celkově je mu tam dobře. Ptáčkům z ptačího stromu by se asi nelíbilo žít v ptačinci pana Tichého, zatím Modrouškovi kamarádi si nedokáží představit nic lepšího než klec.

Víš, kde které zvíře bydlí? Dokážeš ho vrátit domů?

Popis:

Po ploše rozmístíme obrázky prostředí a k nim na hromádku obrázky zvířat. Děti třídí zvířata (přikládají na určité prostředí) podle toho, kde žijí (domácí zvířata k farmě, lesní zvířata k lesu, vodní živočichy k rybníku, ...).

O některých zvířatech si s dětmi můžeme povídat, že by mohly patřit do více prostředí (např. veverka žije v lese nebo městském parku; srnka žije v lese, ale chodí se napást na louku; čáp má hnízdo ve městě na komíně, ale létá na žáby k rybníku; ...).

U starších dětí můžeme obrázky prostředí rozšířit i o biotopy (poušť, savana, tropický prales, polární oblasti, ...).

Obměnou této aktivity může být, že přiřadíme do určitého prostředí zvířata a dítě hledá „vetřelce“, který do daného prostředí nepatří.“

3.15.3 Kocourkov

Název: Kocourkov

Námět z knihy: Kronika města Kocourkova

Cíl: Dítě dokáže najít nesmysly na ilustracích.

Cíle podle RVP: Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností produktivních.

Vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí.

Zaměření: zrakové vnímání

Časová náročnost aktivity: 3 – 5 minut

Zařazení v denním režimu: individuální činnost, centra aktivit nebo stanoviště akce s rodiči

Pomůcky: ilustrace z knihy Kronika města Kocourkov (viz příloha č. 16)

Motivace:

„Je možné, že už vám někdo o Kocourkově leccos pověděl. A možná že i nepěkné věci.

Nevěřte tomu! Lidé se rádi posmívají. Já vám však pravím, že nikdy nebylo města chytřejšího než Kocourkov.

Ani dnes byste chytřejší město nenašli, i kdybyste jeli třeba celý měsíc vlakem a třeba každý den čtyřikrát přesešli.

Nemohli byste chytřejší město najít proto, že nikde na světě nemají a neměli tak chytré starosty a nikde páni městští radní tak rozumně nerozhodovali jako právě v Kocourkově.

Však jen kdyby to šlo, jistě by dnes vedly všechny železnice do Kocourkova a lidé by tam jezdili v celých průvodech nakupovat moudrost. Prali by se o ni. Kupovali by ji do kapes, do ručních tašek, do batohu, na bedny, na vagóny. A pámbu ví, zda by ji za několik let nevydrancovali do poslední špetky.“ (Sekora, 1990, s. 5).

Dobře si prohlédni obrázky z města Kocourkova. Jestlipak poznáš, co neodmyslitelně patří ke Kocourkovu?

Popis:

Aktivita pro starší děti.

Děti hledají nesmysly (dům bez oken, dům stojící na střeše nebo komíně, šikmá okna, lidé vzhůru nohama, ...). Také mohou vysvětlit (nebo nakreslit), jak by to mělo vypadat správně, a proč je toto špatné.

3.15.4 Stopovaná

Název: Stopovaná

Námět z knihy: O psu vzduchoplavci

Cíle: Dítě dokáže poznat dané zvíře podle jeho „stop“ (barva srsti, stop, výkaly, okusy).

Dítě dokáže poznat dané zvíře podle zvuku.

Cíle podle RVP: Rozvoj a užívání smyslů.

Vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí.

Zaměření: zrakové a sluchové vnímání,

Časová náročnost aktivity: 3 – 5 minut

Zařazení v denním režimu: individuální činnost, centra aktivit, řízená činnost nebo stanoviště akce s rodiči

Pomůcky: obrázky zvířat, karty „stop“ (ukázka viz příloha č. 17), zvuky zvířat

Motivace:

„Viš co?“ řekla Ivanka Chloupkovi. „Budeme si hrát. Já nakreslím na zemi šipky a ty po nich půjdeš.“ Chloupek poslouchal, jako by rozuměl. Ivanka tedy nakreslila šipky. Chloupek snad opravdu rozuměl, protože po nich poslušně vykročil. Kam ho šipky zavedou? Asi to bude nějaké šibalstvo. Šipky šly nejprve za keř. Chloupek šel za nimi, neohlédl se ani nalevo, ani napravo. Pak ho šipky vedly přes kamení, pak musel podle nich dvakrát skočit přes potok, ale najednou se šipky začaly točit dokolečka. Lidičky, pomozte, šipky se splašily. Kolečka byla stále menší a menší, až najednou bác! Za poslední šipkou byl kámen a pod ním bylo vidět dolík. Tam bude asi to šibalstvo. Nu dob-

ře. Chloupek je nezkazí. Začal všema nohama kámen odhrabávat. Opřel se do něho a kámen rup! Odvalil se z dolíku. V tu chvíli to zavonělo – a Chloupek našel v dolíku kost.

„Ivanko, to je krásná hra. Až zase nakreslíš šipky a položíš na jejich konec něco báječného, pak si budu s tebou zase hrát.“ (Sekora, 1972, s. 58 – 59)

Pejsek Chloupek stopoval Ivanku pomocí šipek. V přírodě však můžeme zvířátka hledat a poznávat podle „stop“, které za sebou zanechávají. Jestlipak víš, kdo to „tyto stopy“ zanechal?

Popis:

Děti přiřazují dvojice, vždy zvíře a jeho „stopy“ (detail srsti nebo peří, otisky stop, výkaly, okusy, nory, hnízda, zbytky potravy, ...). Další částí aktivity je poznávání zvířat podle zvuku.

Výše uvedené další aktivity bych chtěla ověřit ve své budoucí praxi. Buď je využiji na dalších akcích našeho skautského oddílu, nebo v rámci vzdělávacího programu v mateřské škole. Podle svých dosavadních zkušeností z pedagogické praxe a při ověřování aktivit popsanych v této bakalářské práci předpokládám, že aktivity budou pro děti zajímavé a zábavné. Doufám také, že pro ně budou inspirativní a obohacující a že rozšíří jejich znalosti a povědomí o přírodě a jejích krásách.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo předat dětem vědomosti a zajímavosti o zvířatech, hlavně o členovcích, a jejich životním prostředí. Děti se prostřednictvím knih a doplňkových informací dozvěděly zajímavosti ze života mravenců, chrostíků nebo mravkolvů. Také hledaly výrazné znaky členovců (zbarvení krovek, tvar a délka tykadel, tvar těla, zbarvení křídel) nebo celá zvířata skrytá v okolní krajině. Poznávaly zvířata podle částečných obrysů nebo podle výrazných charakteristik (vzhled, životní prostředí, chování). Snažily se poskládat obrázky do příběhu, pojmenovat zvířecího mutanta nebo počítat a třídit broučky. Myslím, že se navíc děti bavily a probudilo to jejich zájem.

K ověření tohoto cíle bylo využito pozorování reakcí dětí a nestrukturovaný rozhovor s dětmi, učitelkou MŠ a skautskými vedoucími. Z rozhovorů a mého pozorování vyplynulo několik skutečností. Některé úkoly byly pro děti náročné a je potřeba přizpůsobit je věku a vyspělosti dítěte. S aktivitami lze dále pracovat a rozvíjet je o další činnosti a zajímavosti z přírody, využít jejich potenciál pro hry a vzdělávání malých skupinek dětí v rodinném (hry rodičů s dětmi), školním i zájmovém prostředí. Základy her lze využít nebo přepracovat do jiných přírodních témat (květiny, stromy, vodní živočichové, plazi, obojživelníci, ...) podle fantazie, zájmu a zvědavosti dětí.

Dalším cílem byl rozvoj schopností a dovedností. Některými oblastmi se zabývalo více aktivit (zraková percepce, logika a předmatematické představy), jinými pouze jedna ověřená nebo neověřená aktivita.

Posledním cílem bylo představit dětem i jiné literární postavy Ondřeje Sekory než Ferdu mravence a brouka Pytlíka. Kromě čtyř knih s Ferdou mravencem (Ferda mravenec, Ferda mravenec v cizích službách, Ferda v mraveništi, Ferdův slabikář) a knihy Malířské kousky brouka Pytlíka (z první knihy Trampoty brouka pytlíka není čerpán žádný námět) bylo čerpáno z další 8 knih (O psu vzduchoplavci, Pošta v ZOO, Sedm pohádek, Čmelák Aninka, Hurá za Zdendou, Kuře Napipi a jeho přátelé, Kronika města Kocourkova, Uprchlík na ptačím stromě). Také byla využita kniha Vesele s Ondřejem Sekorou.

Při tvoření aktivit bylo pro mě mnohdy náročné vybrat informace o zvířatech tak, aby byly přiměřené věku a vyspělosti předškolních dětí a zároveň byly pro ně zajímavé, nové a v něčem obohacující. U některých aktivit se mi někdy nepovedlo nastavit správnou obtížnost úkolu. Myslím ale, že tomuto se naučím praxí a pravidelným kontaktem s dětmi.

Literatura

- BENDOVIÁ, P., *Logopedická prevence: Metodicko-didaktický materiál*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-421-2.
- BLAKEYOVÁ, N., *Hokusy pokusy*. Praha: Albatros, 2001. ISBN 80-00-01000-3.
- JANČAŘÍKOVÁ, K. *Environmentální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2010. ISBN 978-80-86307-95-4.
- JANČAŘÍKOVÁ, K., KAPUCIÁNOVÁ, M. *Činnosti venku a v přírodě v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2013. ISBN 978-80-7496-071-0.
- KALÁBOVÁ, N., *Příroda plná her: Hry plné přírody*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0057-4.
- KŘOVÁČKOVÁ, B., SKUTIL M. a kol., *Pedagogický a psychologický slovník: terminologický slovník zaměřený na primární a preprimární vzdělávání*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-513-4.
- LEBLOVÁ, E., *Environmentální výchova v mateřské škole*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0094-9.
- MATĚJČEK, Z. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0870-1.
- McGAVIN, G. *Hmyz: Pavoukovci a jiní suchozemští členovci*. Praha: Euromedia Group, 2005. ISBN 80-242-1340-0.
- MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. (eds.). *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-799-X.
- NOVOTNÁ, L., HRÍCHOVÁ, M., MIŇHOVÁ, J. *Vývojová psychologie*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2004. ISBN 80-7043-281-0.
- PIAGET, J., INHELDEROVÁ, B., *Psychologie dítěte*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-407-9.
- Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: MŠMT, 2018.
- RILEY, J. *Learning in the Early Years: A Guide for Teachers of Children 3-7*. London: Paul Chapman Publishing, 2003. ISBN 0-7619-4106-1.
- SEKORA, O. *Čmelák Aninka*. Praha: Albatros, 1998. ISBN 80-00-00676-6.
- SEKORA, O. *Ferdův slabikář*. Praha: Albatros, 1990. ISBN 80-00-00092-X.
- SEKORA, O. *Hurá za Zdendou*. Praha: Albatros, 1976.
- SEKORA, O. *Knížka Ferdy mravence*. Praha: Albatros, 2001. ISBN 80-00-00936-6.
- SEKORA, O. *Kronika města Kocourkova*. Praha: Albatros, 1990.

- SEKORA, O. *Kuře Napipi a jeho přátelé*. Praha: Albatros, 1973. ISBN: 80-00-00111-X.
- SEKORA, O. *Malířské kousky brouka Pytlíka*. Praha: Euromedia Group, 2019. ISBN 978-80-7617-327-9.
- SEKORA, O. *O psu vzduchoplavci*. Praha: Albatros, 1972.
- SEKORA, O. *Pošta v Zoo*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1963.
- SEKORA, O. *Sedm pohádek*. Praha: Albatros, 1991. ISBN 80-00-00081-4.
- SEKORA, O. *Uprchlík na ptačím stromě*. Praha: Albatros, 1981.
- SEKORA, O., SEKORA, O. J. *Vesele s Ondřejem Sekorou*. Praha: Amulet, 1999. ISBN 80-86299-14-7.
- SKORUNKOVÁ, R. *Základy vývojové psychologie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-253-9.
- SVOBODOVÁ, E., a kol., *Vzdělávání v mateřské škole: Školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.
- ŠULOVÁ, L. *Raný psychický vývoj dítěte*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0877-4.
- ŠULOVÁ, L., ZAUCHE-GAUDRON, CH. (Eds.) *Předškolní dítě a jeho svět*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 978-80-246-0752-8.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.
- VOSTRADOVSKÁ, T. *Hravouka*. Praha: Běžilíška, 2016. ISBN 978-80-906467-1-1.
- VYGOTSKIJ, L. S. *Psychologie myšlení a řeči*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178943-7.
- WOHLLEBEN, P., *Slyšíš, jak mluví stromy? Co všechno můžeš objevit v lese*. Brno: Kazda, 2018. ISBN 978-80-906819-4-1.
- ŽDÁREK, J., *Proč vosy, včely, čmeláci, mravenci a termiti...? aneb hmyzí státy*. Praha: Ústav organické chemie a biochemie, AVČR, 1997. ISBN 80-902130-7-3.

Zdroje obrázků u jednotlivých aktivit

Aktivita č. 1 Taneční páry

- ilustrace z knih Knížka Ferdy mravence a Broučci na pouti (Sekora, 1978)

Aktivita č. 2 Útěk z mravkolví jamky

- ilustrace z knihy Ferda mravenec v cizích službách

Aktivita č. 3 Domečky pro chrostíky a vodoměrka

- ilustrace z knihy Ferda mravenec v cizích službách

Aktivita č. 4 Mravenčí cesta

- ilustrace z knihy Ferda v mraveništi

Aktivita č. 5 Kukličky

- ilustrace z knihy Ferda v mraveništi

Aktivita č. 6 Maskování

- ilustrace z knihy Malířské kousky Brouka Pytlíka
- <https://www.objevit.cz/20-skrytych-zvirat-dokazete-je-vsechny-najit-t55037>
- <https://tn.nova.cz/clanek/zpravy/galerie/galerie-schovana-zvirata-oprava.html?backId=434083#1602650>

Aktivita č. 7 Popletená zvířata

- ilustrace z knihy Kuře Napipi a jeho přátelé
- <https://pixabay.com/cs/>

Příloha č. 8 Čmelák Aninka

- ilustrace z knih Čmelák Aninka, Knížka Ferdy mravence a Brouk Pytlík
- <https://pixabay.com/cs/>

Příloha č. 9 Hurá za Zdendou

- ilustrace z knihy Hurá za Zdendou
- částečné obrysy z knih Hurá za Zdendou a Pošta v ZOO

Příloha č. 10 Mlád'átka

- ilustrace z knihy O psu vzduchoplavci
- <https://pixabay.com/cs/>

Příloha č. 11 Pošta v ZOO

- ilustrace z knihy Pošta v ZOO
- <https://pixabay.com/cs/>

Příloha č. 12 Autobusy malého šnečka

- ilustrace z knihy Sedm pohádek, Broučci na pouti a Knížka Ferdy mravence

Příloha č. 13 Kreslený seriál

- kreslené seriály z knih Ferdův slabikář a Vesele s Ondřejem Sekorou
- <https://www.novinky.cz/kultura/clanek/japonci-si-oblibili-ferdu-mravence-40290848>

Příloha č. 14 Modroušek

- ilustrace z knihy Uprchlík na ptačím stromě
- <https://pixabay.com/cs/>

Příloha č. 15 Zpátky doma

- ilustrace z knihy Uprchlík na ptačím stromě
- <https://pixabay.com/cs/>

Příloha č. 16 Kocourkov

- ilustrace z knihy Kronika města Kocourkova

Příloha č. 17 Stopovaná

- ilustrace z knihy O psu vzduchoplavci
- fotografie z knihy Atlas stop zvířat (Klaus Richarz, 2008)
- <https://pixabay.com/cs/>
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Castor_fiber_dam.jpg

Seznam příloh

Příloha č. 1 Taneční páry

Příloha č. 2 Útěk z mravkolví jamky

Příloha č. 3 Domečky pro chrostíky a vodoměrka

Příloha č. 4 Mravenčí cesta

Příloha č. 5 Kukličky

Příloha č. 6 Maskování

Příloha č. 7 Popletená zvířata

Příloha č. 8 Čmelák Aninka

Příloha č. 9 Hurá za Zdendou

Příloha č. 10 Mlád'átka

Příloha č. 11 Pošta v ZOO

Příloha č. 12 Autobusy malého šnečka

Příloha č. 13 Kreslený seriál

Příloha č. 14 Modroušek

Příloha č. 15 Zpátky doma

Příloha č. 16 Kocourkov

Příloha č. 17 Stopovaná